

ضرورت‌های بازنگری در تقویم آموزشی مدارس

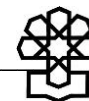
دفتر مطالعات آموزش و فرهنگ

کد موضوعی: ۲۷۰
شماره مسلسل: ۱۷۸۹۷
آذرماه ۱۴۰۰

فهرست مطالب

۱	چکیده
۲	مقدمه و بیان مسئله
۳	۱. وضع موجود تقویم آموزشی و زمان بندی فعالیت مدارس
۳	۱-۱. وضع موجود از حیث اسناد بالادستی
۵	۱-۲. وضع موجود از حیث اجرا
۵	۱-۳. بررسی وضعیت موجود تقویم آموزشی و زمان بندی فعالیت مدارس
۸	۲. مسائل مؤثر و چالش های مرتبط با تقویم آموزشی
۸	۱-۲. تعطیلات غیررسمی (پنهنان) و روبه نامطلوب حاکم در این زمینه
۸	۲-۲. اقلیم های جغرافیایی مختلف
۹	۲-۳. تفاوت در طلوع و غروب خورشید
۹	۲-۴. محدودیت در جبران عقب ماندگی ناشی از تعطیلات پیش بینی نشده
۱۰	۲-۵. ناهماهنگی میان تعطیلات مدارس و دستگاه های دولتی و بنگاه های اقتصادی
۱۱	۲-۶. مغایرت رویکرد موجود در تقویم آموزشی با اهداف و راهکارهای سند تحول بنیادین
۱۱	۲-۷. عدم امکان اجرای ساختار آموزشی طراحی شده در برنامه درسی ملی
۱۲	۲-۸. آزمون سراسری دانشگاه ها
۱۲	۲-۹. امتحانات نهایی
۱۳	۳. متون و اسناد مربوط به تقویم آموزشی
۲۳	۳-۱. محورهای مهم در مصوبات و مقررات مرتبط با تقویم آموزشی (مؤلفه های اصلی تقویم آموزشی)
۲۳	۳-۲. تغییر از رویکرد تفویض اختیار به تمرکزگرایی
۲۴	۳-۳. تغییر بازه زمانی آموزشی از ۱۲ ماه به ۹ ماه
۲۴	۳-۴. تغییر زمان فعالیت مدارس از دو هفته به یک هفته دونوبته
۲۵	۳-۵. تغییر تبعیت زمان فعالیت مدرسه از برنامه درسی به تبعیت برنامه درسی از زمان فعالیت مدرسه
۲۵	۳-۶. تغییر از تک مرجعی به چندمرجعی در تصمیم گیری در مورد چارچوب کلان تقویم آموزشی
۲۶	۳-۷. افزایش تناقض ها و تعارضات مصوبات
۲۷	۴. نحوه مواجهه هریک از مراجع سیاستگذار با موضوع تقویم آموزشی
۲۷	۴-۱. مجلس شورای اسلامی
۲۸	۴-۲. شورای عالی انقلاب فرهنگی
۲۹	۴-۳. شورای عالی آموزش و پرورش
۳۱	۴-۴. هیئت وزیران
۳۲	۵. چالش های نظام تصمیم گیری در مورد تقویم آموزشی
۳۲	۵-۱. تعدد مراجع تصمیم گیر
۳۲	۵-۲. تعارض مصوبات هیئت وزیران با قانون
۳۳	۵-۳. تعارض در تعیین تعداد ساعات یا جلسات آموزشی

- ۴-۵. تعارض در تعیین شروع و پایان سال تحصیلی..... ۳۴
- ۵-۵. تقویم آموزشی و فاصله گرفتن با برنامه محوری ۳۵
- ۶-۵. نگرش غیرجامع در اجرای سند تحول و بی‌اعتنایی به اقتضائات دوره‌های تحصیلی..... ۳۵
۶. تجربیات سایر کشورها در زمینه تقویم آموزشی ۳۶
- ۱-۶. وجود سال تحصیلی مستقل برای معلمان و کارکنان..... ۳۶
- ۲-۶. تعیین ساعات و تعداد روز فعالیت مدارس و تفویض اختیار سایر موارد به مناطق و مدارس..... ۳۷
- ۳-۶. تدوین و اطلاع‌رسانی تقویم آموزشی ۳۸
- ۴-۶. ساعت شروع مدارس متناسب با طلوع و غروب خورشید ۳۸
۷. بررسی راهکارها و پیشنهادهای طرح شده اخیر ۳۸
- ۱-۷. ایجاد تعطیلات زمستانی مدارس ۳۸
- ۲-۷. کاهش تعطیلات تابستانی ۴۰
۸. جمع‌بندی و رویکردهای اصلی راهکار پیشنهادی ۴۰
- ۱-۸. تفویض اختیار به شوراهای آموزش و پرورش استان و شهرستان و انعطاف در تقویم آموزشی ۴۱
- ۲-۸. شروع سال تحصیلی در اولین روز هفته متناسب با اقتضائات ۴۲
- ۳-۸. تقسیم‌بندی تعطیلات به دو گروه تعطیلات رسمی (ملی) و تعطیلات منطقه‌ای..... ۴۲
- ۴-۸. یکسان‌سازی تعطیلات مدارس و سایر دستگاه‌ها و کسب و کارهای بزرگ ۴۳
- ۵-۸. تعیین سال تحصیلی مستقل برای معلمان و کارکنان ۴۳
- ۶-۸. شفاف‌سازی و تعیین حدود اختیارات هریک از مراجع تصمیم‌گیر در مورد تقویم آموزشی ۴۴
- منابع و مأخذ ۴۴

ضرورت‌های بازنگری در تقویم آموزشی مدارس

چکیده

شیوع بیماری کرونا افزون بر رخدادهایی همچون آلودگی هوا در تهران و سایر کلان‌شهرها، ریزگردها در برخی از مناطق کشور، تغییرات جوی و حوادث طبیعی، بسیاری از ساختارها و چارچوب‌های آموزش و فعالیت مدارس را دستخوش تغییر کرد. تعطیلی فعالیت حضوری، توسعه آموزش‌های مجازی، تشکیل کلاس‌ها در ساعات متفاوت و گستره بیشتر یکی از مهم‌ترین تغییراتی بود که در دو سال تحصیلی گذشته رخ داده است. واگذاری برخی اختیارات به شورای مدرسه در خصوص تشکیل کلاس‌ها به صورت حضوری، مجازی یا ترکیبی، یکی دیگر از تغییر برنامه‌های این دوره بود. این تجربیات مؤید دیدگاه تفویض اختیار و ضرورت رعایت اقتضائات موقعیتی^۱، منطقه‌ای و جغرافیایی است که در بسیاری از قوانین و مقررات به آنها تأکید شده است.

مدیریت زمان آموزش یا تقویم آموزشی مدارس یکی از مؤلفه‌های مهم برنامه‌ریزی آموزشی و تربیتی است که تأثیر زیادی در کیفیت نظام تعلیم و تربیت دارد. علاوه بر اهمیت ذاتی موضوع، مسائلی همچون آلودگی هوا، ترافیک، برف و یخبندان و مهم‌تر از همه شیوع بیماری کرونا سبب شده است تا اصلاح تقویم آموزشی و ارائه یک الگوی جامع برای آن یکی از مباحث مهم چند سال اخیر آموزش و پرورش تبدیل شود. بنا بر اهمیت موضوع، در این پژوهش ابتدا قوانین و مقررات مرتبط با مدیریت زمان آموزش یا همان تقویم آموزشی گردآوری و مورد تحلیل قرار گرفته‌اند. در بخش دیگری نیز به شکاف میان مقررات و اجرا و برخی از دلایل وجود این شکاف پرداخته شده است. بر مبنای تحلیل‌های انجام شده، مسائل و ریشه مشکلات مرتبط با تقویم آموزشی شامل موارد ذیل است: ۱. تعدد مراجع تصمیم‌گیر و عدم شفافیت در حدود و اختیارات هریک از آنها، ۲. رویکرد تمرکزگرا و کم‌توجهی به تفویض اختیار، ۳. تعارض و تناقض میان مصوبات مراجع مختلف و حتی مصوبات یک مرجع، ۴. عدم امکان تحقق بخش عمده‌ای از مصوبات و مقررات مربوط و فاصله زیاد میان مقررات و اجرا، ۵. نگرش غیرجامع در اجرای سند تحول و بی‌اعتنایی به اقتضائات دوره‌های تحصیلی.

در بخش دیگری نیز بر مبنای تحلیل‌های انجام شده و تجربیات جهانی راهکارهای ذیل پیشنهاد شده است: ۱. شفاف‌سازی و تعیین حدود اختیارات هریک از مراجع تصمیم‌گیری، ۲. شروع سال تحصیلی در اولین روز هفته متناسب با اقتضائات (منطقه‌ای و مدرسه‌ای)، ۳. تغییر رویکرد از تمرکزگرایی به کاهش تمرکز و تفویض اختیار به شوراهای آموزش و پرورش استان، شهرستان و مدرسه، ۴. تقسیم‌بندی

۱. منظور از موقعیتی، معنای وسیع آن شامل موقعیت زمانی، شیوع بیماری، وقوع سیل، زلزله و ... است.

تعطیلات به دو گروه تعطیلات رسمی (ملی) و تعطیلات منطقه‌ای، ۵. یکسان‌سازی تعطیلات مدارس و سایر دستگاه‌ها و کارخانه‌ها، ۶. تعیین سال تحصیلی مستقل برای معلمان و کارکنان، ۷. جابه‌جایی تعطیلات نوروزی مدارس.

مقدمه و بیان مسئله

تقویم آموزشی مدارس یکی از مؤلفه‌های مهم ارتقای کیفیت و بهره‌وری نظام تعلیم و تربیت است که باید در برنامه‌ریزی‌ها مورد توجه قرار گیرد. کشور ایران به دلیل عوامل متعددی از جمله، وجود اقلیم‌های مختلف با تفاوت دمای بیش از ۴۵ درجه سانتی‌گراد، پهنای بودن در جهت عرض جغرافیایی (شرقی، غربی) و به تبع آن تفاوت قابل توجه در ساعات طلوع و غروب خورشید، وجود مناطق کوهستانی، ساحلی، بیابانی و جنگلی و فراوانی وقوع حوادث طبیعی همچون زلزله و سیل تا برف و یخبندان و مسئله جدید آلودگی فصلی هوا دارای شرایط منحصر به فردی است که در کمتر کشوری دیده می‌شود. این تنوع ساعات کار و فعالیت مردمان هر منطقه را متناسب با شرایط تغییر داده، لذا ضرورت دارد برنامه‌های آموزشی و تقویم آموزشی مدارس در عین تبعیت از چارچوب‌های کلان برنامه درسی ملی، برای انطباق با این شرایط تا حدی منعطف و سیال باشند. در دوره شیوع بیماری کرونا نیز مدارس مناطق مختلف کشور به دلیل تفاوت‌های اقلیمی در مواجهه با این ویروس شرایط متفاوتی را تجربه کردند و عملاً اتخاذ تصمیمات یکسان برای همه مناطق کشور را ناممکن کرد.

شرایط بیماری کرونا و حرکت نظام آموزشی به سوی استفاده از آموزش‌های مجازی، تجربیات و راهکارهای ارزشمندی را به همراه داشت و سبب شد بسیاری از ظرفیت‌های موجود کشور در زمینه آموزش مجازی به سرعت شناسایی شوند و برای جبران تعطیلات حضوری مدارس مورد استفاده قرار گیرند. این تجربیات سنگ بنایی برای استفاده از آموزش‌های مجازی به عنوان بخشی انکارناپذیر و بسیار مهم در نظام تعلیم و تربیت است. راهکارها و ظرفیت‌های جدید آموزش مجازی می‌تواند با ممانعت از تعطیلی کامل مدارس در شرایط آلودگی هوا، وضعیت نامساعد جوی، بیماری دانش‌آموزان انعطاف زیادی را در تقویم آموزشی و مدیریت بهینه زمان آموزش ایجاد کند. علاوه بر آن، با برنامه‌ریزی متناسب می‌توان برای کیفیت بخشی به آموزش در مناطق محروم و توسعه عدالت آموزشی از این ظرفیت به اثبات رسیده آموزش مجازی بهره جست.

بر این اساس طراحی یک الگوی یکسان و متمرکز برای تقویم آموزشی مدارس کاری دشوار است که در صورت تلاش و اصرار بر اجرای آن آثار نامطلوبی را بر کیفیت نظام تعلیم و تربیت دارد. بنابراین تدوین و تصویب الگوی مناسب، نظام‌مند، منعطف و مبتنی بر تحقق اهداف نظام تعلیم و تربیت برای تقویم آموزشی مدارس و تبیین وظایف و نقش عوامل سهیم در این زمینه یک مسئله مهم و اساسی

است که در این پژوهش به بررسی و تحلیل آنها پرداخته می‌شود.

تغییر تقویم آموزشی و ضرورت‌های آن سال‌هاست با عناوین مختلف مطرح می‌شود اما تاکنون نتیجه اثربخشی از آنها حاصل نشده است. تعطیلات متعدد مدارس در چند سال اخیر و تلاش برای جبران عقب‌ماندگی ناشی از این تعطیلات نشان می‌دهد که سازوکار و مقررات کنونی پاسخگوی اقتضائات و نیازهای مدارس در شرایط امروزی نیست. بر این مبنا سؤال‌های زیر مطرح می‌شوند:

۱. قوانین و مقررات موجود در زمینه تقویم آموزشی به چه میزان اجرا می‌شوند؟
۲. سازوکار بهینه برای مدیریت زمان آموزش در مدارس چگونه باید باشد؟
۳. آیا قوانین و مقررات کنونی نقص و ضعف دارند و نیاز به بازنگری و انسجام‌بخشی دارند یا خیر؟
۴. استفاده گسترده از آموزش‌های مجازی در یک سال اخیر، چه ظرفیت‌هایی برای مدیریت بهینه زمان و ارتقای کیفیت آموزش را به اثبات رساند؟

این گزارش با هدف پاسخگویی به سؤال‌های مذکور تنظیم شده و در آن پس از تبیین مؤلفه‌های اصلی تقویم آموزشی و بررسی عوامل مؤثر، به سیر تحولات و تغییرات تقویم آموزشی بر مبنای مستندات و قوانین پرداخته شده است. در بخش اول گزارش، مقررات و قوانین مرتبط با مدیریت زمان و تقویم آموزشی طی یکصد سال اخیر از سال ۱۲۹۷ ش تاکنون احصا و خلاصه‌ای از آنها در قالب یک جدول ارائه شده است. در بخش بعد به تحلیل مختصر رویکردهای حاکم بر آنها و تغییرات رویکردی آنها پرداخته و در نهایت در بخش دیگری از این تحلیل نیز به ارزیابی راهکارهای اجرا شده و پیشنهادهای مطرح شده می‌پردازد.

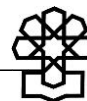
۱. وضع موجود تقویم آموزشی و زمان‌بندی فعالیت مدارس

مدیریت زمان آموزش و طراحی و تدوین تقویم آموزشی یکی از مؤلفه‌های اساسی نظام تعلیم و تربیت است که در چند سال اخیر با چالش‌های متعددی مواجه بوده است. از آنجاکه برخی از مصوبات و مقررات وضع شده در خصوص تقویم آموزشی و ساعات فعالیت مدارس متناسب با اقتضائات و واقعیت‌های آموزش و پرورش نیست، میان آنچه تصویب شده با آنچه در عمل اجرا شده است تفاوت چشمگیری وجود دارد. لذا وضعیت موجود ابتدا بر مبنای مصوبات و سپس بر مبنای آنچه در مدارس در حال اجراست بررسی می‌شود.

۱-۱. وضع موجود از حیث اسناد بالادستی

بر اساس آخرین مصوبات مجلس شورای اسلامی، هیئت وزیران و شورای عالی آموزش و پرورش ساعات فعالیت مدارس دارای چارچوب ذیل است:

- آغاز سال تحصیلی و زمان بازگشایی مدارس در سراسر کشور همه‌ساله اول مهرماه بوده و تا پایان اردیبهشت‌ماه ادامه می‌یابد (قانون بازگشایی مدارس، ۱۳۷۶).
- مجموع ساعات سالیانه دوره ابتدایی شامل ۸۵۰ ساعت فعالیت کلاسی است (اهداف کلی، اهداف برنامه‌های درسی و جدول مواد درسی پایه ششم ابتدایی، ۱۳۹۰).
- سال تحصیلی از اول مهرماه هر سال شروع و تا پایان شهریورماه سال بعد ادامه خواهد داشت. زمان آموزش هر پایه تحصیلی در دوره ابتدایی ۹۲۵ ساعت، در دوره متوسطه اول ۱۱۱۰ ساعت و در دوره متوسطه دوم شاخه نظری ۱۲۹۵ ساعت و شاخه فنی و حرفه‌ای و کاردانش ۱۴۸۰ ساعت خواهد بود. ساعات کار هفتگی دوره ابتدایی ۲۵ ساعت در همه پایه‌ها و زمان هر جلسه در پایه‌های اول، دوم و سوم ۴۵ دقیقه و در پایه‌های چهارم، پنجم و ششم ۵۰ دقیقه است. میانگین ساعات کار هفتگی دوره متوسطه اول ۳۰ ساعت در همه پایه‌ها و زمان هر جلسه ۵۰ دقیقه و ساعات کار هفتگی دوره متوسطه دوم نظری حداکثر ۳۵ ساعت در همه پایه‌ها و زمان هر جلسه ۵۰ دقیقه است و ساعات کار هفتگی دوره متوسطه دوم فنی و حرفه‌ای و کاردانش متناسب با رشته‌های تحصیلی حداکثر ۴۰ ساعت در همه پایه‌ها و زمان هر جلسه ۵۰ دقیقه است. زمان اختصاص یافته به هر جلسه و زمان استراحت بین آنها مجموعاً ۶۰ دقیقه است و تلفیق دو جلسه درسی به‌ویژه در دوره ابتدایی مجاز نیست. جدول عناوین دروس و زمان اختصاص یافته به آنها از سوی سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی پیشنهاد و به تصویب شورای عالی آموزش و پرورش خواهد رسید. علاوه بر این، در همه پایه‌ها ۵۰ ساعت به فعالیت‌های خارج از کلاس و مدرسه متناسب با اقتضات برنامه درسی هر حوزه یادگیری اختصاص می‌یابد و ۵۰ ساعت متناسب با شرایط و اقتضات محیطی در اختیار استان‌ها، مناطق و مدارس قرار می‌گیرد - جمعاً ۱۰۰ ساعت - (برنامه درسی ملی، ۱۳۹۰).
- در برنامه رسمی مدارس، علاوه بر ساعات دروس روزانه، باید هر روز ۳۰ دقیقه به زنگ نماز اختصاص یابد (جدول مواد درسی و ساعات تدریس هفتگی دوره دوم متوسطه، ۱۳۹۴).
- از اول مهرماه هر سال تا آخر شهریورماه سال بعد یک سال تحصیلی محسوب می‌شود. دوره آموزش از اول مهرماه هر سال آغاز و تا پایان خردادماه سال بعد ادامه می‌یابد و امتحانات پایانی نوبت دوم در خردادماه برگزار می‌شود (آیین‌نامه آموزشی دوره دوم متوسطه، ۱۳۹۵).
- از اول مهرماه تا آخر شهریورماه سال بعد یک سال تحصیلی محسوب می‌شود. دوره آموزش از اول مهرماه هر سال آغاز و تا پایان اردیبهشت‌ماه سال بعد ادامه می‌یابد و امتحانات پایانی نوبت دوم در خردادماه برگزار می‌شود (آیین‌نامه آموزشی دوره اول متوسطه پیش حرفه‌ای دانش‌آموزان با نیازهای ویژه، ۱۳۹۷).

۲-۱. وضع موجود از حیث اجرا

- زمان فعالیت کلاسی و آموزشی مدارس در همه نقاط کشور از ابتدای مهرماه تا پایان اردیبهشتماه است. بنا بر بررسی‌های انجام شده ساعات کار مدارس دوره‌های مختلف تحصیلی در مناطق مختلف کشور به صورت یکسان و به صورت زیر است:

- ساعات شروع فعالیت مدارس نوبت صبح در همه نقاط کشور و همه دوره‌های تحصیلی عموماً از ۷:۳۰ تا ۸ صبح و ساعات پایان فعالیت مدارس، بسته به یک‌نوبته یا دو نوبت مدارس متفاوت و از ۱۰:۱۲ تا ۱۳ است.

- ساعت فعالیت هنرستان‌های فنی و حرفه‌ای و کاردانش عموماً از ساعت ۷:۳۰ تا ۱۴:۴۵ است.

- در مدارس نوبت دوم (نوبت بعدازظهر) ساعات شروع از ۱۲/۳۰ تا ۱۳ و ساعات پایان نیز از ۱۷:۰۵ تا ۱۸ در تغییر است.

- دانش‌آموزان پایه دوازدهم متوسطه (نظری) عموماً تا پایان اسفندماه به صورت منظم و کامل در کلاس حضور دارند و عملاً در فروردین و اردیبهشت آمادگی برای کنکور فعالیت رسمی این دانش‌آموزان را متأثر می‌سازد.

- مدارس ابتدایی نوبت صبح ۷:۳۰ دقیقه تا ۱۲:۱۰ دقیقه و در نوبت عصر ۱۲:۳۰ دقیقه تا ۱۷:۰۵ دقیقه است.

- مدارس متوسطه یک نوبته ۷:۳۰ دقیقه تا ۱۳:۱۰ دقیقه است و مدارس متوسطه دونوبته در نوبت صبح ۷:۳۰ دقیقه تا ۱۲:۴۰ دقیقه و در نوبت عصر ۱۳ تا ۱۸.

به استناد مکاتبات و پیگیری‌های انجام شده، در سال‌های اخیر مصوبه یا دستورالعملی به جز مصوبات شورای عالی آموزش و پرورش در زمینه ساعات مدارس ابلاغ نشده، اما آنچه در عمل اتفاق می‌افتد مبتنی بر بخشنامه‌های استانی و منطقه‌ای و عموماً مغایر با مصوبات و چارچوب‌های تعیین شده است.

۳-۱. بررسی وضعیت موجود تقویم آموزشی و زمان بندی فعالیت مدارس

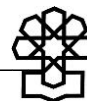
مدیریت زمان آموزش و طراحی و تدوین تقویم آموزشی یکی از مؤلفه‌های اساسی نظام تعلیم و تربیت است که در چند سال اخیر با چالش‌های متعددی مواجه بوده است. از آنجاکه برخی از مصوبات و مقررات وضع شده در خصوص تقویم آموزشی و ساعات فعالیت مدارس متناسب با اقتضات و واقعیت‌های آموزش و پرورش نیست، میان آنچه تصویب شده با آنچه در عمل اجرا شده است تفاوت چشمگیری وجود دارد. لذا وضعیت موجود ابتدا بر مبنای مصوبات و سپس بر مبنای آنچه در مدارس در حال اجراست بررسی می‌شود.

مقایسه مقررات مرتبط با تقویم آموزشی و آنچه در عمل در مدارس اجرا می‌شود، نشان‌دهنده این است که یک فاصله بزرگ بین زمان رسمی آموزش و زمان واقعی (اجرا شده) آن در مدارس کشور وجود دارد.

مطابق مصوبه شورای عالی آموزش و پرورش، زمان آموزش سالیانه هر پایه تحصیلی در دوره ابتدایی ۹۲۵ ساعت، در دوره متوسطه اول ۱۱۱۰ ساعت و در دوره متوسطه دوم شاخه نظری ۱۲۹۵ ساعت و شاخه فنی و حرفه‌ای و کار دانش ۱۴۸۰ ساعت خواهد بود. علاوه بر این، در همه پایه‌ها ۵۰ ساعت به فعالیت‌های خارج از کلاس و مدرسه متناسب با اقتضات برنامه درسی هر حوزه یادگیری اختصاص می‌یابد و ۵۰ ساعت متناسب با شرایط و اقتضات محیطی در اختیار استان‌ها، مناطق و مدارس قرار می‌گیرد (جمعاً ۱۰۰ ساعت). مطابق مصوبه بالا، در دوره ابتدایی که باید ۹۲۵ ساعت برنامه ملی و یکسان در کل کشور و ۱۰۰ ساعت فعالیت‌های خارج از مدرسه و منطقه‌ای و مدرسه‌ای داشته باشند، عملاً حدود ۸۰۰ ساعت فعالیت دارند، یعنی ۲۲۵ ساعت کمتر از آنچه در برنامه مصوب شده است. از طرفی معلمان دوره ابتدایی برای اجرای ۱۰۲۵ ساعت در هفته نسبت به معلمان دوره متوسطه اول و دوم باید حداقل ۴۵ روز یا معادل آن بیشتر در مدرسه حضور داشته باشند. از طرف دیگر باید توجه داشت که معلمان مدارس ابتدایی برای پوشش ۹۲۵ ساعت در سال (۵ ساعت در هر روز و ۲۵ ساعت در ۳۷ هفته) باید در هر سال حداقل ۳۷ روز بیشتر از معلمان دوره متوسطه اول و دوم در مدرسه حضور یابند و برای ۸۰۰ ساعت در سال نیز باید ۳۲ روز بیشتر معلمان دوره متوسطه (اول و دوم) در مدرسه حضور یابند. بر مبنای مصوبات شورای عالی آموزش و پرورش ساعات حضور یک دانش‌آموز دوره اول ابتدایی در مدرسه شامل ۱۵ دقیقه مراسم صبحگاه، ۵ جلسه ۴۵ دقیقه‌ای و چهار زنگ تفریح ۱۵ دقیقه‌ای است. مجموع این ساعات جمعاً ۵ ساعت می‌شود. بر این مبنای اگر ساعت شروع مدرسه ۷:۴۵ یا ۱۲:۳۰ دقیقه باشد، ساعت پایان کار مدرسه به ترتیب باید ۱۲:۴۵ و ۱۷:۳۰ دقیقه می‌شود، اما ساعات کار مدارس ابتدایی در عمل حدود نیم‌ساعت کمتر از میزان تعیین شده است. در دوره دوم نیز وضعیت به همین شکل است، البته با این تفاوت که زمان زنگ تفریح این دوره ۱۰ دقیقه است و کاستن از زمان فعالیت مدارس هم از ساعت استراحت و هم از ساعت کلاس می‌کاهد.

نکته مهم دیگر مربوط به مشکلات ناشی از وجود دو مدت زمان متفاوت برای ساعت کلاس و استراحت دانش‌آموزان دوره اول و دوم ابتدایی در مدارس است که هر دو دوره باهم در یک ساختمان تشکیل می‌شود. ساعت کلاس ۴۵ دقیقه و استراحت ۱۵ دقیقه در دوره اول و ۵۰ دقیقه کلاس و ۱۰ دقیقه استراحت در دوره دوم سبب می‌شود در مدارس که هر دو دوره را باهم دارند در عمل نتوانند ساعات درسی هر دوره را مستقل از دوره دیگر اجرا کنند و نهایتاً یک راهکار میانه را بنا بر سلیقه خود و منطقه به کار بندند.

در دوره متوسطه امکان اجرای زمان‌بندی مصوب شورای عالی کمتر از دوره ابتدایی و دارای مشکلات و مسائل بیشتری است. در دوره متوسطه اول و دوم مدت زمان یک ساعت درسی ۵۰ دقیقه و ساعت استراحت ۱۰ دقیقه است. مجموع ساعات دوره متوسطه اول، ۳۰ ساعت در هفته، یعنی ۵ روز ۶

ساعته و در مدارس دونوبته ۶ روز ۵ ساعته است. در دوره متوسطه دوم ۳۵ ساعت در هفته، یعنی ۵ روز ۷ ساعته یا ترکیبی از چند روز ۶ ساعته و چند روز ۷ یا ۸ ساعته است. بیشتر مدارس دوره متوسطه (به خصوص مدارس دونوبته) در عمل به اجرای این مصوبه قادر نیستند و به آن عمل نمی‌کنند. در یک مدرسه متوسطه اول با ساعت شروع ۷:۴۵ دقیقه، ۱۵ دقیقه مراسم صبحگاهی و ۶ ساعت آموزشی، مدرسه باید تا ساعت ۱۴ به فعالیت بپردازد، اما مدارس متوسطه دونوبته در نوبت صبح حداکثر تا ساعت ۱۳ فعالیت دارند. در مدارس نوبت عصر که وضعیت نامناسب‌تر از نوبت صبح است. در مدارس متوسطه دوم نیز وضعیت بازم به همین شکل است. در مدارس دونوبته دوره دوم متوسطه، مدرسه باید علاوه بر آنکه در روز پنجشنبه نیز به فعالیت آموزشی بپردازد، ساعات حضور دانش‌آموزان را در هر نوبت را نیز کاهش دهد. در مدارس یک‌نوبته نیز ساعات حضور دانش‌آموزان در حداقل سه روز از پنج روز باید به ۷ یا ۸ ساعت در روز افزایش پیدا کند؛ این تغییر نیز به معنای حضور دانش‌آموزان تا ساعت ۱۵ یا ۱۶ و ضرورت تمهید مقدمات برای صرف وعده نهار آنها در مدرسه است. از آنجاکه اکثر مدارس فاقد امکانات متناسب برای صرف نهار دانش‌آموزان و معلمان هستند، تنظیم چنین ساعات آموزش مشکلات و مسائل خاصی را برای مدارس ایجاد کرده است.

در مصوبه شورای عالی آموزش و پرورش علاوه بر ۲۵ ساعت در هفته، ۵۰ ساعت به فعالیت‌های خارج از کلاس و مدرسه و ۵۰ ساعت در اختیار استان‌ها، مناطق و مدارس قرار می‌گیرد. در مورد این بند از مصوبه توجه به این نکته ضروری است که ساعات کار موظف یک معلم دوره ابتدایی براساس ابلاغ ۲۴ ساعت در هفته^۱ است اما بر مبنای تقویم آموزشی معلم باید عملاً ۲۵ ساعت در هر هفته در کلاس حضور یابد. به این معنا که فعالیت معلمان دوره ابتدایی به صورت تمام‌وقت و همانند مدیر و معاون مدرسه است، لذا باید فوق‌العاده متناسب با حضور تمام‌وقت آنها در نظر گرفته شود یا حداقل نسبت به معلمان دوره متوسطه که امکان ۲۴ ساعت تدریس موظف آنها در سه یا چهار روز وجود دارد از دریافتی متناسب و منطقی بابت حضور اضافه‌تر برخوردار شوند. اما در حال حاضر حتی بابت یک ساعت تدریس اضافه آنها در هر هفته نیز حق‌التدریسی پرداخت نمی‌شود.

علاوه بر یک ساعت تدریس اضافه‌تر معلمان دوره ابتدایی، تأمین معلم برای برگزاری ۱۰۰ ساعت کلاس که بیشتر از ۲ ساعت در هفته می‌شود، مسئله مهم دیگری در این زمینه است. به این معنا که مدارس دوره ابتدایی برای برگزاری ۱۰۲۵ ساعت کلاسی در یک سال، بیشتر از ۲۷ ساعت در هفته معلم نیاز دارند، اما فقط ۲۴ ساعت در هفته معلم بر مبنای ابلاغ در اختیار آنها قرار می‌گیرد. لذا مدارس یا به اجرای ساعات مصوب آموزشی شورای عالی آموزش و پرورش قادر نخواهند شد یا باید بتوانند نسبت به تأمین منابع مالی برای پرداخت ۳ ساعت حق‌التدریس در هفته اقدام کنند. از آنجاکه چنین اعتباری در

۱. برای معلمان با سابقه آموزشی ۲۰ سال و بیشتر، ساعات موظف تدریس از ۲۴ ساعت در هفته به ۲۰ ساعت در هفته کاهش می‌یابد و عملاً معلم ۴ روز در هفته در مدرسه حضور دارد.

برنامه‌ها و بودجه سالیانه پیش‌بینی نشده و سازوکار منسجمی برای این مصوبه دیده نشده، عملاً این ۱۰۰ ساعت نیز در مدارس قابلیت اجرایی نداشته و همچنان روی کاغذ باقی می‌ماند. در دوره متوسطه و به‌خصوص در مدارس متوسطه دونوبته اجرای این بخش از مصوبه با چالش‌ها و موانعی به‌مراتب بیشتر از دوره ابتدایی مواجه است و با صدور بخشنامه‌هایی همچون اجرای «طرح بوم»^۱ نیز قابلیت اجرایی نمی‌یابد. طراحی و تدوین برنامه‌های متناسب با اقتضات بومی، ارتقای توانمندی معلمان و مدیران مدارس برای اجرای این برنامه یکی از ضرورت‌های دیگر این طرح است که مورد توجه واقع نشده است.

۲. مسائل مؤثر و چالش‌های مرتبط با تقویم آموزشی

۲-۱. تعطیلات غیررسمی (پنهان) و رویه نامطلوب حاکم در این زمینه یکی از چالش‌های مهم در فعالیت و اداره مدارس، تعطیلات بدون برنامه‌ریزی قبلی و بدون تأیید مدیران و برنامه‌ریزان آموزش و پرورش است که در هیچ تقویمی نیز درج نمی‌شوند. این‌گونه تعطیلات در مقاطع مختلف سال تحصیلی، از تعطیلات زودهنگام قبل از سال جدید در اسفندماه تا شروع دیر هنگام مدارس بعد از تعطیلات نوروز و تعطیلات تابستان اتفاق می‌افتد و به‌رغم اعلام‌های متعدد و مخالفت مدیران مدارس، به بخشی از رویه کاری مدارس تبدیل شده است. این نوع تعطیلات عموماً در قبل و بعد از یک تعطیل رسمی شکل می‌گیرند، یعنی مدارس زودتر از موعد مقرر نیمه‌تعطیل یا تعطیل می‌شوند و دیرتر از موعد مقرر نیز شروع به فعالیت می‌کنند. برای مثال، اگر آغاز سال تحصیلی با روزهای آخر هفته تقارن پیدا کند، فعالیت مدارس از شنبه هفته بعد و با تأخیری چندروزه آغاز می‌شود. در روزهای پایانی سال تحصیلی نیز اگر روز پایانی سال در وسط هفته قرار داشته باشد، عموماً از چهارشنبه و پنجشنبه هفته قبل بسیاری از کلاس‌ها تعطیل می‌شوند.

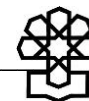
۲-۲. اقلیم‌های جغرافیایی مختلف

از دیدگاه اقلیم، چهار عنصر دما، رطوبت، باد و تابش نقش عمده‌ای در شکل‌گیری شرایط آسایش انسان دارند که در میان آنها، دما و رطوبت نسبی تأثیر بیشتری دارند.^۲ از طرفی ایران کشوری با شرایط متنوع آب‌وهوایی و جغرافیایی است که محدوده‌های آسایش دمایی برای مناطق مختلف کشور متفاوت از یکدیگر است و از این‌رو شاید نتوان آستانه دمایی مشترکی را در شهرهای مختلف آن در نظر گرفت.

در حالی که شهر سنندج ۲۶/۷۵ درصد از روزهای سال را به‌دلیل سرما در وضعیت آسایش اقلیمی قرار ندارد، جاسک ۳۳/۲۲ درصد روزهای سال را به‌دلیل گرما در وضعیت آسایش قرار ندارد. در سواحل

۱. بوم: به‌معنای «برنامه ویژه مدرسه» است.

۲. حجازی‌زاده و کربلایی، ۱۳۹۴.

دریای خزر، مهم‌ترین عامل بازدارندگی آسایش اقلیمی، مازاد رطوبت نسبی است که در رشت ۲۳/۰۳ درصد روزهای سال و بابلسر ۱۶/۳۵ درصد روزهای سال را به دلیل رطوبت نسبی در شرایط آسایش قرار ندارند. رطوبت نسبی رشت با ۸۲/۲ درصد دو برابر بیشتر از تهران با ۴۰/۳ درصد است.^۱

کرانه‌های دریای خزر با رطوبت متوسط ۸۸ درصد در سال، سواحل خلیج فارس با گرمای بالا، باران کم و رطوبت بالا، نواحی کوهستانی با هوای سرد، باران زیاد و دشت‌های داخلی با هوای گرم روز و سرد شب و باران کم از مشخصات بارز آب‌وهوای ایران است. اختلاف دمای هوای میان گرم‌ترین و سردترین نقطه کشور در زمستان گاهی به بیش از ۵۰ درجه سانتی‌گراد می‌رسد. دمای هوای کمتر از ۳۰ درجه زیر صفر در مناطقی چون اردبیل تا بیش از ۶۰ درجه سانتی‌گراد در برخی مناطق جنوبی و یا کویرهای مرکزی ایران نیز ثبت شده است. علاوه بر این موارد پدیده نوظهور ریزگردها و افزایش فراوانی روزهایی که پدیده وارونگی وضعیت هوای بسیاری از شهرهای صنعتی و پرجمعیت را تا حد ناسالم برای همه افراد افزایش می‌دهد، از دیگر ویژگی‌های اقلیمی ایران است. بارش سنگین برف، یخبندان و محدودیت رفت‌وآمد نیز پدیده‌ای است که در زمستان در برخی مناطق رخ می‌دهد.

۲-۳. تفاوت در طلوع و غروب خورشید

طلوع و غروب خورشید و اوقات شرعی یکی از عوامل بسیار مهم بر خواب و بیداری و شروع به کار و فعالیت آموزشی مدارس است. بنابر گستردگی کشور ایران در جهت عرض جغرافیایی، تفاوت میان ساعات طلوع و غروب خورشید در شرقی‌ترین تا غربی‌ترین نقطه کشور، در بعضی فصول نزدیک به یک ساعت (بیشتر از ۵۷ دقیقه) است. بر مبنای اطلاعات مرکز تقویم و مؤسسه ژئوفیزیک دانشگاه تهران در روز اول فروردین ۱۳۹۹ طلوع آفتاب در شهر سراوان ساعت ۵ و ۲۳ دقیقه و کرمانشاه ساعت ۶ و ۲۰ دقیقه و در روز اول دی‌ماه ۱۳۹۹ در زاهدان طلوع آفتاب ساعت ۶ و ۱۷ دقیقه و غروب آفتاب ساعت ۱۶ و ۳۲ دقیقه و در کرمانشاه طلوع آفتاب ساعت ۷ و ۲۴ دقیقه و غروب آفتاب ساعت ۱۷ و ۱۶ دقیقه است.

۲-۴. محدودیت در جبران عقب‌ماندگی ناشی از تعطیلات پیش‌بینی نشده

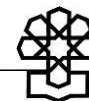
مدارس علاوه بر تعطیلات رسمی در برخی مواقع به دلایل و شرایط خاصی که عموماً اجتناب‌ناپذیر است، تعطیل می‌شوند. آلودگی هوا در کلان‌شهرها، برف و یخبندان و برودت هوا، شیوع بیماری‌های واگیردار (کرونا، آنفلوانزا و ...)، افزایش بیش‌از حد دما و گرمای طاقت‌فرسا، تراکم ریزگردها در مناطق جنوب غرب (خوزستان، ایلام، کرمانشاه و لرستان) و سیل و آب‌گرفتگی معابر برخی از این مصادیق هستند. تعیین یک تاریخ ثابت برای آغاز و پایان سال تحصیلی، موجب تشدید محدودیت و تنگنای فراوان برای جبران عقب‌ماندگی ناشی از تعطیلات پیش‌بینی نشده و اضطراری است. بنابراین با وجود محدودیت در آغاز و

۱. قانقرمه و همکاران، ۱۳۹۷.

پایان سال تحصیلی، دونوبته بودن بخش عمده‌ای از مدارس و تعطیلی برخی مدارس در روزهای پنجشنبه، یافتن زمان مناسب برای جبران عقب‌ماندگی ناشی از تعطیلات غیرمترقبه یکی از مسائل مهم در تقویم آموزشی است. اساساً اینکه تنها مبنای سنجش فعالیت‌های آموزشی، برگزاری کلاس‌ها در روزهای فعالیت مدارس است و به میزان تحقق اهداف درس و اجرای برنامه درسی توجه نمی‌شود یکی از خلأهای اساسی در مدیریت زمان آموزش است. بارها پیش آمده که در یک سال تحصیلی بیشترین تعطیلات در یک روز خاص و برای یک درس خاص رخ داده و معلم و دانش‌آموز برای جبران این تعطیلات چاره‌ای جز کار فشرده‌تر نداشته‌اند. درحالی‌که اگر مبنای تحقق اهداف درسی باشد، می‌توان برای جبران چنین تعطیلاتی نیز برنامه‌ریزی منظم در روز دیگری از هفته داشت یا از طریق آموزش مجازی آن را جبران کرد. در مورد روزهایی که مدارس به دلایل پیش‌بینی نشده تعطیل می‌شوند همین وضعیت وجود دارد، یعنی دانش‌آموز و معلم مبنای فعالیت مدرسه می‌دانند و برای جبران عقب‌ماندگی ناشی از تعطیلات حاضر به تخصیص وقت متناسب با وقت از دست‌رفته نیستند. بدیهی است اگر مبنای فعالیت مدارس تحقق اهداف و تشکیل یک میزان ساعت معین برای هر درس باشد، رغبت برای تعطیلات غیررسمی مدارس که قبل و بعد از یک تعطیل رسمی رخ می‌دهد به شدت کاهش می‌یابد.

۵-۲. ناهماهنگی میان تعطیلات مدارس و دستگاه‌های دولتی و بنگاه‌های اقتصادی
عدم هماهنگی و انطباق تعطیلات مدارس (پایان هفته، تابستان و نوروز) و تعطیلات ادارات و بنگاه‌های اقتصادی یکی دیگر از چالش‌های تقویم آموزشی مدارس است. اشتغال والدین (به‌خصوص خانواده‌هایی که پدر و مادر هر دو شاغل هستند) هم‌زمان با تعطیلی مدارس، نه تنها فرصت مناسبی برای دورهمی خانوادگی، تفریح، استراحت یا مسافرت خانواده‌ها نیست، بلکه مشکلات و تهدیدهای دیگری را برای خانواده و دانش‌آموز ایجاد می‌کند. ناهماهنگی تعطیلات مدارس با اوقات فراغت والدین سبب می‌شود عملاً تعطیلات مدارس چندان مورد استفاده دانش‌آموزان و اولیا قرار نگیرد و عملاً به نگرانی خانواده‌ها می‌انجامد. به عبارتی این شکل از تعطیلی مدارس، نه تنها به کنار هم بودن و بهبود روابط دانش‌آموز و خانواده کمک نمی‌کند، بلکه حضور دانش‌آموزان در منزل بدون حضور والدین، تبعات و تهدیدات و نگرانی‌های دیگر را نیز ایجاد می‌کند.

علاوه بر موارد مذکور، تعطیلی مدارس در روز پنجشنبه که عملاً بدون اصلاح در برنامه آموزشی، تبعات منفی دیگری را برای دانش‌آموزان ایجاد کرده است. ساعات درسی دوره متوسطه اول و دوم ۳۶ ساعت در هفته است و قبل از تعطیلی پنجشنبه‌ها، ۶ ساعت در ۶ روز هفته برنامه درسی اجرا می‌شود؛ اما پس از تعطیلی پنجشنبه، برای گنجاندن ۳۶ ساعت برنامه درسی در ۵ روز، مدارس باید حداقل سه روز در هفته را برنامه درسی ۸ ساعتی داشته باشند که صرفاً برای مدارس یک‌نوبته قابل اجراست. مشکلات تغذیه و رفت‌وآمد دانش‌آموزان به دلیل حضور ۸ ساعت یا بیشتر در یک روز و تأثیر آن بر کاهش

کیفیت آموزش و عدم امکان بهره‌وری و بهره‌مندی مؤثر از نوبت مخالف (عصر) مدارس که سبب افزایش تراکم کلاسی شده است، نیز به‌نوبه خود مهم و قابل تأمل است. ازسوی دیگر عدم امکان برنامه‌ریزی برای تشکیل ۳۶ ساعت درس در ۵ نصف روز، سبب شده، مدارس دونوبته روزهای پنجشنبه را نیز همانند گذشته فعالیت داشته باشند که این ناهماهنگی در تعطیلی مدارس، نوع دیگری از مشکلات و نارضایتی را برای دانش‌آموزان، معلمان و خانواده‌های آنان به همراه داشته است.

۲-۶. مغایرت رویکرد موجود در تقویم آموزشی با اهداف و راهکارهای سند تحول

بنیادین

برمبنای سند تحول بنیادین آموزش و پرورش (۱۳۹۰) و سیاست‌های کلی ایجاد تحول در آموزش و پرورش (۱۳۹۲)، واگذاری اختیارات لازم به مدرسه برای ایفای وظایف آموزشی و پرورشی یکی از محورهای رویکردهای اساسی است. لازمه تحقق اهداف تعلیم و تربیت، واگذاری اختیارات لازم به مدرسه برای تنظیم زمان فعالیت‌ها آموزشی در راستای تحقق اهداف است. بخشی از این رویکردها که در سند تحول ذکر شده‌اند عبارتند از:

راهکار ۲۱-۹- بازطراحی و ساماندهی تقویم سال تحصیلی با رعایت انعطاف و توجه به شرایط اقلیمی و با تأکید بر بهینه‌سازی تعطیلات.

راهکار ۲۱-۶- تحول در ساختار و مدیریت زمان آموزش در مدارس و تعیین و متناسب‌سازی ساعات و روزهای آموزشی در طول هفته.

راهکار ۱-۱- متناسب‌سازی حجم و محتوای کتب درسی و ساعات و روزهای آموزشی با توانمندی‌ها و ویژگی‌های دانش‌آموزان.

ازسویی عدم حضور تمام‌وقت معلمان در مدارس و ترویج این ایده که ساعات کار یک معلم ۲۴ ساعت در هفته است، مغایر با هدف عملیاتی شماره ۱۲ سند تحول مبنی بر «برقراری الگوی جبران خدمات و تأمین رفاه نیروی انسانی درخور منزلت فرهنگیان با توجه به لزوم تمام‌وقت شدن آنان» است و یکی از عوامل مهم در کاهش کیفیت آموزش و پرورش است؛ بنابراین یکی از مسائلی که در اصلاح تقویم آموزشی باید مورد توجه قرار گیرد، تمام‌وقت بودن معلمان در زمان فعالیت مدرسه است. بدیهی است که بخشی از این حضور تمام‌وقت مطابق با قوانین مربوطه به حضور در کلاس و بخشی از آن به تعامل با اولیا، تعامل با دیگر معلمان هر رشته و هم‌گروه، حضور در جلسات شورای معلمان و فعالیت‌های پژوهشی و تهیه محتوای آموزشی مورد نیاز اختصاص می‌یابد.

۲-۷. عدم امکان اجرای ساختار آموزشی طراحی شده در برنامه درسی ملی

یکی دیگر از مسائل مهم درخصوص تقویم آموزشی مدارس، عدم امکان اجرای مصوبات شورای عالی

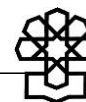
آموزش و پرورش در این زمینه است. بر مبنای برنامه درسی ملی، تعداد ساعت تشکیل کلاس و زنگ استراحت برای یک دانش‌آموز دوره ابتدایی (پایه اول تا ششم) پنج جلسه ۴۵ تا ۵۰ دقیقه‌ای و ۱۵ تا ۲۰ دقیقه استراحت است که ساعات حضور یک دانش‌آموز مجموعاً ۵ ساعت و ۵ دقیقه تا ۵ ساعت و ۱۰ دقیقه می‌شود. با در نظر گرفتن ساعات ۷:۴۵ تا ۸ برای شروع فعالیت کلاسی این مدارس، ساعت پایان فعالیت کلاسی مدارس یک‌نوبته از ساعت ۱۲:۵۰ تا ۱۳:۱۰ دقیقه در تغییر است؛ اما ساعت فعالیت بیشتر مدارس دولتی دونوبته نشانگر آن است که ساعت پایان فعالیت این مدارس، حداکثر ساعت ۱۲:۲۰ است و در مدارس دونوبته شروع فعالیت نوبت دوم از ۱۲:۴۰ تا ۱۳ متغیر است. در مدارس نوبت دوم نیز ساعت پایان فعالیت مدارس از ساعت ۱۷:۴۵ تا ۱۸:۱۰ باید باشد که به دلیل عدم تناسب و واقع‌نگری عملاً محقق نمی‌شود.

۲-۸. آزمون سراسری دانشگاه‌ها

از دیگر عوامل مهم که بخش ثابتی از تقویم آموزشی مدارس است، آزمون سراسری ورود به دانشگاه‌ها (کنکور) است. لذا تغییر در تقویم آموزشی دانش‌آموزان پایه دوازدهم و اتخاذ رویکرد تفویض اختیار نیاز به پیش‌بینی راهکارهایی برای امکان شرکت و ایجاد فرصت عادلانه برای همه دانش‌آموزان این پایه است. از آنجاکه تعداد دانش‌آموزانی که در آزمون سراسری شرکت می‌کنند، محدود به دانش‌آموزان پایه دوازدهم است و عموماً کلاس‌های درسی این دانش‌آموزان تا پایان اسفندماه به اتمام می‌رسد، تغییر در تقویم آموزشی این پایه تأثیری در زمان برگزاری این آزمون ندارد و به‌نوعی تقویم آموزشی مدارس مستقل از زمان برگزاری آزمون سراسری است.

۲-۹. امتحانات نهایی

امتحانات نهایی سراسری و استانی نیز به‌عنوان بخشی از نظام ارزشیابی پایان دوره، یکی از عوامل اثرگذار و محدودکننده در تقویم آموزشی مدارس هستند و توجه به امکان تغییر در برنامه‌های امتحانات نهایی یکی دیگر از مؤلفه‌ها و محدودیت‌ها در تفویض اختیار برای تدوین تقویم آموزشی است. در اینجا هدف و نحوه استفاده از نتایج آزمون‌های نهایی اهمیت زیادی می‌یابد. از آنجاکه مهم‌ترین و بیشترین استفاده‌ای که بنا است از نمرات دروس نهایی بشود، تأثیر آنها در قبولی در آزمون سراسری است و از طرفی دانش‌آموزان مناطق و استان‌های مختلف در آزمون سراسری از سهمیه‌های متناسب بومی برخوردارند. راهکار دیگر این است که هر استان و منطقه دارای تقویم آموزشی مستقل باشد و تنها فصل مشترک و برنامه هماهنگ و هم‌زمان همه استان‌ها و مناطق امتحانات نهایی تعیین شود. علاوه بر آن و با توجه به محدودیت‌های ذکر شده در قانون سنجش و پذیرش، می‌توان به‌گونه‌ای اقدام کرد که آزمون هماهنگ در پایان سال تحصیلی انجام شود و چون صرفاً برای پایه دوازدهم یا حداکثر برای دوره دوم متوسطه خواهد بود، همچنان امکان برنامه‌ریزی برای تقویم استانی هماهنگ وجود دارد.

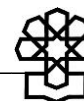
۳. متون و اسناد مربوط به تقویم آموزشی

جدول ۱. متون و اسناد مربوط به تقویم آموزشی (قوانین و مصوبات مرتبط و مؤثر بر تقویم آموزشی مدارس)

به منظور درک و شناخت رویکردهای غالب بر سیاستگذاری در خصوص تقویم آموزشی، فهم تحولات مقررات مربوط به تقویم آموزشی و خلاصه‌سازی و تسهیل مطالعه و دسترسی به متون و اسناد مرتبط با تقویم آموزشی، این اسناد از سال ۱۲۹۷ (ش) در جدول ذیل آورده شده‌اند. در ادامه به بررسی تفصیلی هر یک از این قوانین، مصوبات، مواع و چالش‌های آنها در اجرا پرداخته شده است. رویکردهای حاکم بر قوانین و مقررات این حوزه نشان‌دهنده گذشت زمان تغییر رویکردها از تفویض اختیار به تمرکزگرایی و از تک‌مرجعی (مرجعیت شورای عالی آموزش و پرورش و معارف) به چندمرجعی (ورود سایر مراجع همچون هیئت وزیران، مجلس شورای اسلامی و ...) است. در ادامه با تحلیل دقیق این قوانین تغییرات اساسی و ریشه اصلی مشکلات کنونی در زمینه تقویم آموزشی مدارس نمایان می‌شود.

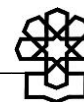
ردیف	عنوان قانون/مصوبه/سند	تاریخ تصویب	مرجع تصویب	اهم مفاد
۱.	گزارش رؤسای مدارس دارالفنون به ناصرالدین‌شاه، مجله پیام بهارستان دوره دوم، سال پنجم،	۱۲۸۴-۱۲۸۷	پادشاه مملکت، ناصرالدین‌شاه	بهتر است که عده ایام تحصیل هفته شش‌روزه باشد و حتی‌الامکان اسباب تعطیل فراهم نیاید و چون هوای دارالخلافه در تابستان بسیار گرم و مغشوش است، غالب شاگردان با اقارب و خویشاوندان خود به بیلاق حرکت می‌نمایند و جمع‌آوری ایشان خالی از صعوبت نیست. چهل روز از اواسط تابستان را به‌جای دوشنبه‌های سایر اوقات سال تعطیل قرار دهند که معلم و متعلم بنابر قرارداد کلیه اهل علم چند روزی در ایام فتور و حرارت همه آسودگی اختیار کنند و از این تعطیل، نظر به دائر کردن تحصیل دوشنبه ضرری در تحصیل سالیانه پیدا نمی‌شود و برای دیوان‌اعلی نیز تفاوتی در خرج وارد نیاید و هفته شش‌روز و روزی دو درس گفته خواهد شد و سوای ایام جمعه و ایام متبرکه و محظوره متعلمین همه‌روزه مشغول تحصیل خواهند بود. از این قرار سال شمسی سیصد و شصت و پنج روز است و سوای پنجاه جمعه و سی‌روزه رمضان و بیست‌وسه روز ایام متبرکه و محظوره روزی دو درس خواهند دید به‌اضافه مشق، نقاشی و عدد ایام تحصیل دوپست و بیست‌ودو روز می‌شود و حال آنکه پس از استثنای جمعات و دوشنبه‌ها و ایام محظوره و متبرکه رمضان عدد ایام تحصیلی یک‌صد و هشتاد روز است.
۲.	نظام‌نامه مکاتب دهکده، پنجاه و سومین جلسه	۲۰ برج حوت سال ۱۳۰۲	شورای عالی معارف	بند «۴»- شاگردان نصف روز را در مکتب تحصیل نموده و بقیه را برای کارهای زراعتی و صنعتی آزادند.
۳.	نظام‌نامه مدارس شبانه، مصوب	۱۳۰۵/۴/۲۵	شورای عالی	بند «۳»- این مدارس هر شب از آغاز غروب آفتاب شروع شده و دو ساعت و نیم از شب گذشته ختم

ردیف	عنوان قانون/مصوبه/سند	تاریخ تصویب	مرجع تصویب	اهم مفاد
	پنجاهمین جلسه		معارف	می شوند.
۴.	صد و بیست و ششمین جلسه	۱۳۰۷/۹/۱۳	شورای عالی معارف	ماده (۱۰) - مدرسه در اول مهرماه هر سال باز و در آخر خرداد تعطیل خواهد شد در هفته اول مهر امتحانات تجدیدی به عمل می آید.
۵.	نظامنامه مدارس ابتدایی و متوسطه مصوبه صد و سی و یکمین جلسه	۱۳۰۷/۱۱/۹	شورای عالی معارف	ماده (۱۹) - هرگاه در هوای گرم میزان الحرارة، صد درجه ای در دو ساعت قبل از ظهر به سی درجه در سایه برسد، مدیر باید از آن ساعت به بعد شاگردان را مرخص نماید. تبصره - در مناطق حاره به موجب دستور مخصوص وزارتخانه، میزان حرارت و برودت کلاس معین خواهد شد. ماده (۲۰) - موقع پذیرفتن شاگرد در مدرسه از ۱۶ شهریور تا ۱۶ آبان خواهد بود و در وسط سال مدیر مدرسه نباید شاگرد جدید قبول کند. ماده (۲۷) - مدیر مدرسه مراقبت خواهد کرد همروزه شاگردان بعدازظهر در مدرسه نماز بخوانند.
۶.	صد و سی و چهارمین جلسه	۱۳۰۸/۱/۲۷	شورای عالی معارف	الف) اعیاد ۱۴ روز فروردین: از تحویل سال تا یک هفته از- «۷-۶-۴-۳-۲-۱ و ۱۳- فروردین سیزده عید»؛ ۴ اردیبهشت: «تاج گذاری اعلیحضرت پهلوی»، ۱۴ خرداد: «عید مشروطیت ایرانی»، ۲۵ آذر: «جلوس اعلیحضرت شاهنشاه پهلوی»، ۳ اسفند: «کودتای ۱۲۹۹»، ۲۴ اسفند: «مولود اعلیحضرت پهلوی»، ۲۹ اسفند: «شب عید نوروز» ب) اعیاد مذهبی و ایام سوگواری ۲۴ روز روزهای ۸-۹-۱۰-۱۱-۱۲ محرم؛ صفر: روز ۱۷ «شهادت حضرت رضا» ۲۰ «اربعین» ۲۸ «شهادت حضرت امام حسن» ۲۹ «وفات حضرت رسول»؛ ربیع الاول: ۱۷ «مولود حضرت رسول»؛ جمادی الاول: ۱۷ «وفات حضرت فاطمه»؛ جمادی الثانی: ۲۰ «مولود حضرت زهرا»؛ رجب: ۱۳ «تولد حضرت امیر (ع)» ۲۷ «مبعث»؛ شعبان: ۳ «مولود حضرت سید الشهداء» ۱۵ «مولود حضرت قائم»؛ رمضان: ۱۹ «ضربت خوردن حضرت امیر» ۲۱ «شهادت حضرت امیر» ۲۳ «روز قدر»؛ شوال: غره «عید فطر»؛ ذی حجه: ۱۰ «عید الضحی»، ۱۸ «عید غدیر»
۷.	صد و چهل و پنجمین جلسه	۱۳۰۸/۵/۲۹	شورای عالی معارف	ماده (۲۷) - مدیر مدرسه مراقبت خواهد نمود همروزه شاگردان بعدازظهر در مدرسه نماز بخوانند.
۸.	پروگرام مدارس شش کلاسه ابتدایی فلاحتی - مصوبه دویست و شصت و یکمین جلسه	۱۳۱۲/۱۱/۲۵	شورای عالی معارف	اوقات کار محصلین سال پنج و ششم ابتدایی به قرار ذیل است: الف) دوره تابستانه مخصوص عملیات از ۷ تا ۱۰ صبح و از ۴ تا ۷ بعدازظهر ب) دوره پاییزه (از اول مهر الی ۱۵ آذر) از ۸ صبح تا ظهر تدریس و از ساعت ۲ الی ۵ عملیات ج) دوره زمستانه (از ۱۵ آذر الی ۱۵ اسفند) تمام اوقات مخصوص تدریس است.

ردیف	عنوان قانون/مصوبه/سند	تاریخ تصویب	مرجع تصویب	اهم مفاد
				د) دوره بهاره (از ۱۵ اسفند الی ۱۵ خرداد) از ۸ تا ۱۲ تدریس، از دو الی ۵ و ۱/۲ عملیات تبصره - ساعات تدریس برحسب احتیاجات و وضعیت محلی قابل تغییر است.
۹.	اساسنامه و نظام‌نامه و دستور تحصیلات هنرستان موسیقی، مصوب دویست و هفتاد و ششمین جلسه	۱۳۱۳/۴/۱۳	شورای عالی معارف	ماده (۱۷)- پروگرام امتحانات هنرستان یک ماه قبل از شروع مطابق نظر رئیس از طرف دفتر کل هنرستان اعلان خواهد شد.
۱۰.	مصوبه دویست و هشتاد و نهمین جلسه	۱۳۱۳/۸/۸	شورای عالی معارف	ماده (۶۲)- تعطیلات رسمی دبستان به قرار ذیل است: اعیاد: ۲۴ اسفند (مولود اعلیحضرت همایون شاهنشاهی)- یک روز قبل از عید نوروز لغایت یک هفته-۱۳ نوروز- ۱۷ ربیع‌الاول مولود حضرت رسالت علیه الصلوه- اول شوال عید فطر- ۱۰ ذی‌حجه (عید الاضحی)- ۲۷ رجب (مبعث)- ۱۵ شعبان (مولود حضرت قائم)- ۱۴ مرداد (عید مشروطیت)- ۳ اسفند-روز چهارم آبان که مولود حضرت اقدس ولایت‌عهد است تمام دبستان‌ها تعطیل خواهد بود. ایام سوگواری: ۹ و ۱۰ و ۱۱ محرم - ۲۰ صفر (اربعین)- ۲۸ صفر (قتل حضرت مجتبی)- ۱۹ و ۲۱ و ۲۳ رمضان تبصره: تابستان از اول تیرماه تا ۱۶ شهریور، مگر در مواردی که معلمین باید در امتحانات شرکت کنند.
۱۱.	اساسنامه و برنامه آموزشگاه فنی افسری، مصوب سیصد و پنجاه و چهارمین جلسه	۱۳۱۶/۶/۱۶	شورای عالی معارف	بند «۳»- دو نوبت در سال یعنی در ۱۵ تیرماه و ۱۵ بهمن‌ماه داوطلب ورود به آموزشگاه پذیرفته می‌شود. بند «۶»- امتحان نهایی در نیمه دوم خرداد و نیمه دوم بهمن‌ماه در سال صورت خواهد گرفت. بند «۹»- نظام‌نامه مخصوص برای ترتیب ساعات دروس و امتحانات و انتظامات از طرف آموزشگاه تهیه خواهد شد.
۱۲.	اساسنامه دبیرستان‌های کشاورزی، مصوب نهمصد و پنجاهمین جلسه	۱۳۷۳/۳/۱۲	شورای عالی فرهنگ	ماده (۸)- دبیرستان‌های کشاورزی در فصل تابستان دایر و دانش‌آموزان و دبیران به‌تناوب از یک ماه تعطیلی استفاده خواهند نمود.
۱۳.	آیین‌نامه ساعات کار سالانه مدارس	۱۳۴۸/۹/۱۶	شورای عالی آموزش و پرورش	برنامه توسعه ایجاد می‌کند که دانش‌آموزان در هریک از سطوح تحصیلات ابتدایی و متوسطه در هر سال تحصیلی از حدنصاب معین و مطلوب کار در آموزشگاه بهره‌مند باشند و وجود ایام تعطیل مختلف در هر سال کاهش کیفیت تعلیم و تربیت را موجب نشود. مضافاً آنکه شرایط مختلف اقلیمی و آب‌وهوای استان‌ها و مناطق مختلف کشور پیش‌بینی جدول ساعات و برنامه کار خاص را برای هر منطقه ایجاد می‌کند تا با استفاده از کلاس درس و اشتغال در امر تحصیل در مناطق مختلف با توجه به شرایط آب‌وهوایی و وضع طبیعی استان‌ها

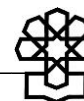
اهم مفاد	مرجع تصویب	تاریخ تصویب	عنوان قانون/مصوبه/سند	ردیف
و مبتنی بر ملاک‌ها و ضابطه‌های تربیتی باشد. آیین‌نامه ساعات کار سالانه مدارس کشور برای یکنواخت ساختن فعالیت‌های تعلیم و تربیت مدارس از نظر مدت اشتغال به تحصیل در هر سال یا در هر دوره تحصیلی و با رعایت شرایط مختلف اقلیمی تنظیم گردیده است. ماده یک-شوراهای آموزش و پرورش استان‌ها و فرمانداری‌های کل کشور می‌توانند اوقات تعطیلات سالانه و تاریخ شروع امتحان مدارس حوزه خود را برحسب شرایط آب‌وهوا و مقتضیات محل با رعایت ضوابط مقرر در این آیین‌نامه تعیین نمایند و از نظر امکان تأمین نصاب معین جلسات درس روزانه مدارس را افزایش دهند. ماده (۲)- هریک از دبستان‌های کشور در هر سال تحصیلی حداقل ۲۰۰ روز (به‌استثنای ایام امتحانات آخر سال) باید دایر باشد. تعداد جلسات درس سه پایه اول تحصیلات دوره ابتدایی در هر روز ۴ و در پایه‌های بعد پنج جلسه تعیین می‌شود. حداقل مدت اشتغال به تحصیل دانش‌آموزان دوره ابتدایی برای گذراندن هر پایه تحصیلی در سراسر کشور، در سه پایه اول تحصیلات این دوره ۸۰۰ جلسه درس و در پایه‌های بعدی ۱۰۰۰ جلسه تعیین می‌شود. مدت هر جلسه در دوره ابتدایی ۴۵ دقیقه است. ماده (۳)- در هریک از دبستان‌ها در حالت کلی در هر روز سه جلسه درس در ساعات قبل از ظهر و دو یا یک جلسه در ساعات بعدازظهر تدریس می‌شود. در شرایطی که به علل مختلف در یک دبستان تشکیل تمام جلسات درس روزانه یک کلاس در ساعات صبح یا بعدازظهر ضرورت داشته باشد، برنامه تشکیل کلاس‌های نیمه‌وقت منحصرأ در پایه‌های اول و دوم و سوم اجرا خواهند شد. ماده (۴)- در مدارس دوره راهنمایی تحصیلی و در مدارس متوسطه عمومی حداقل تعداد جلسات درس برای گذراندن هر پایه تحصیلی ۱۲۰۰ جلسه براساس ۶ جلسه درس در هر روز و در هر سال ۲۰۰ روز تعیین می‌شود. تبصره: هر جلسه درس در دوره راهنمایی تحصیلی و در دوره متوسطه به مدت ۵۰ دقیقه خواهد بود. ماده (۵)- برنامه کار سالانه مدارس فنی و حرفه‌ای تابع آیین‌نامه مخصوص مدارس این رشته‌ها خواهد بود. ماده (۶)- سال تحصیلی در دبستان‌ها و مدارس راهنمایی دبیرستان‌های کشور در اول مهرماه شروع می‌شود و مدارس هر محل در آخر هر سال تحصیلی هنگامی امتحانات را شروع خواهند کرد که تعداد جلسات درس برای هر سال تحصیلی را که در آیین‌نامه پیش‌بینی شده است را انجام داده باشند. ماده (۷)- در مناطق سردسیر، شوراهای آموزش و پرورش استان‌ها و فرمانداری‌های کل می‌توانند تعطیلات زمستانی در مدت لازم برای مدارس برقرار سازند. به تعداد روزهایی که تعطیلات زمستانی پیش‌بینی کرده‌اند به مدت کار مدارس در آخر سال تحصیلی اضافه خواهند نمود تا تعداد جلسات درس هر کلاس به‌نصاب				

ردیف	عنوان قانون/مصوبه/سند	تاریخ تصویب	مرجع تصویب	اهم مفاد
				پیش‌بینی شده در این آیین‌نامه برسد و در مناطق گرمسیر، شورای آموزش و پرورش استان و فرمانداری کل می‌توانند تعطیلات عید را حداقل تا میزان ۵ روز تقلیل دهند و در آخر سال امتحانات را زودتر شروع کنند.
۱۴	تعیین ساعت شروع کار وزارتخانه‌ها، سازمان‌ها، شرکت‌های دولتی، بانک‌ها، مدارس، دانشگاه‌ها و سایر مؤسسات آموزشی در شهر تهران	۱۳۶۹/۶/۲۱	هیئت وزیران	آموزشی در شهر تهران از تاریخ ۱۳۶۹،۷،۱ به شرح زیر تعیین می‌گردد: مدارس، دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزشی ۷،۳۰ صبح وزارتخانه‌ها، سازمان‌ها و شرکت‌های دولتی ۸ صبح بانک‌ها ۸،۳۰ صبح
۱۵	زمان شروع سال تحصیلی و امتحانات مناطق عشایری	۱۳۷۱/۶/۱۹	شورای عالی آموزش و پرورش	از آنجاکه مدارس ابتدایی و راهنمایی عشایر سیار به تبع خصوصیات زندگی عشایری و کوچ‌های و قشلاقی بیلاقی، نمی‌توانند از نظر شروع و پایان سال و تحصیلی زمان برگزاری امتحانات، همانند مدارس عادی عمل نمایند، به معاونت آموزشی وزارت و آموزش پرورش اجازه داده می‌شود که زمان شروع و پایان سال تحصیلی و برگزاری امتحانات و داخلی نهایی مدارس مذکور را حسب مورد تعیین نماید به شرط آنکه مدت تحصیل سالانه در این مدارس در هر پایه کمتر از مدارس عادی نباشد.
۱۶	قانون تشکیل شوراهای آموزش و پرورش در استان‌ها، شهرستان‌ها و مناطق کشور	۱۳۷۲/۱۰/۲۶	مجلس شورای اسلامی	ماده (۴) - وظایف و اختیارات شورای استان به شرح زیر است: ۲. تصویب تقویم آموزشی مناطق تابعه با توجه به شرایط اقلیمی و جمعیتی هر منطقه.
۱۷	اساسنامه مدارس راهنمایی حرفه‌ای	۱۳۷۳	شورای عالی آموزش و پرورش	ماده (۱۱) - سیستم آموزشی و تقویم آموزشی تابع شرایط اقلیمی خاص منطقه و تابع الگوی تولید می‌باشد.
۱۸	قانون بازگشائی مدارس در اول مهرماه هر سال	۱۳۷۶	مجلس شورای اسلامی	ماده واحد - زمان بازگشایی مدارس در سراسر کشور همه‌ساله اول مهرماه بوده و تا پایان اردیبهشت‌ماه ادامه می‌یابد. امتحانات پایان سال بعد از مهلت مقرر و در خردادماه انجام خواهد شد. تعیین مناطق گرمسیری که امکان ادامه تحصیل تا پایان اردیبهشت‌ماه را به دلیل گرمای زودرس ندارند به‌عهده هیئت دولت می‌باشد.
۱۹	آیین‌نامه آموزشی دوره سه‌ساله متوسطه بزرگسالان (شیوه سالی - واحدی)	۱۳۷۹	شورای عالی آموزش و پرورش	ماده (۶) - برنامه آموزشی در هر سال تحصیلی به صورت دو نیم سال هر یک به مدت ۱۸ هفته و یک دوره تابستانی به مدت ۱۰ هفته اجرا می‌شود. تبصره - در هر نیم سال پانزده هفته کامل و در دوره تابستانی ۸ هفته کامل به تشکیل کلاس درس اختصاص داشته و باقی‌مانده هر نیم سال و دوره تابستانی برای برگزاری امتحانات، اعلام نتایج و تمهید مقدمات نیم سال بعدی یا دوره تابستانی منظور می‌شود.

ردیف	عنوان قانون/مصوبه/سند	تاریخ تصویب	مرجع تصویب	اهم مفاد
۲۰.	آیین‌نامه آموزشی دوره سه‌ساله متوسطه روزانه (شیوه سالی - واحدی)	۱۳۷۹	شورای عالی آموزش و پرورش	ماده (۷) - از اوّل مهرماه تا آخر شهریورماه سال بعد یک‌سال تحصیلی محسوب می‌شود. دوره آموزش از اوّل مهرماه هر سال آغاز و حداقل تا پایان اردیبهشت‌ماه سال بعد ادامه می‌یابد و امتحانات پایانی نوبت دوم در خردادماه برگزار می‌شود.
۲۱.	دستورالعمل اجرایی آیین‌نامه تأسیس مدارس غیرانتفاعی ویژه اتباع خارجی	۱۳۷۹	شورای عالی آموزش و پرورش	۱-۶. شروع سال تحصیلی اول مهرماه خواهد بود. دوره آموزش رسمی و امتحانات در هر سال تحصیلی مطابق نظام آموزشی پیشنهادی مؤسس و مصوب کمیته مدارس غیرانتفاعی ویژه اتباع خارجی خواهد بود، مگر در مواردی که به پیشنهاد مؤسس تقویم به دیگری تصویب کمیته مذکور برسد. ۳-۶. برنامه کار مدارس مطابق با جداول ساعات درسی و هفتگی مصوب تنظیم می‌شود.
۲۲.	قانون برنامه سوم توسعه	۱۳۷۹/۱/۱۷	مجلس شورای اسلامی	از تاریخ تصویب این قانون، تقویم آموزشی مدارس متناسب با شرایط اقلیمی و جغرافیایی هر منطقه با تصویب شورای عالی آموزش و پرورش تعیین می‌گردد.
۲۳.	آیین‌نامه اجرایی مدارس	۱۳۷۹/۵/۲۰	شورای عالی آموزش و پرورش	جزء «۱۸» از بند «ب» ماده (۱۰): تصمیم‌گیری در مورد دایر بودن مدرسه در ایام تعطیل رسمی و اوقات فراغت، برای فعالیت‌های فوق‌برنامه آموزشی و پرورشی، با مسئولیت مستقیم مدیر مدرسه. ماده (۶۰): در مواردی که در اثر شیوع بیماری واگیردار یا به هر دلیل دیگر در ارتباط با شرایط بهداشتی و ایمنی مدرسه، ادامه تحصیل دانش‌آموزان با خطر احتمالی مواجه باشد، مدیر مدرسه باید با نظر کارشناسان مربوط و موافقت اداره آموزش و پرورش نسبت به تعطیل نمودن مدرسه به صورت موقت اقدام کند و اهتمام نماید که در اسرع وقت ترتیب ادامه تحصیل دانش‌آموزان در محل دیگر داده شود. ماده (۹۶) - تعطیلات ضمن سال تحصیلی مدارس برابر تعطیلات رسمی کشور ^۱ و تعطیلات نوروزی (لغایت ۱۳ فروردین) و تعطیلات فصلی (تیر و مرداد) خواهد بود و مدارس در ایام تعطیلات فصلی روزهای دوشنبه و چهارشنبه برای انجام کارهای اداری باز خواهند بود. تعطیلات اضطراری، برابر تصمیم اداره کل آموزش و پرورش استان عملی خواهد شد و در صورت بروز این‌گونه تعطیلی‌ها، در فرصت مناسب باید نسبت به جبران کمبودی که از این لحاظ در مدت تحصیل رسمی سالانه روی می‌دهد اقدام شود.
۲۴.	لغو تغییر ساعت رسمی کشور و ساعت شروع کار مدارس	۱۳۸۴/۱۲/۲۸	هیئت وزیران	هیئت وزیران در جلسه مورخ ۱۳۸۴/۱۲/۲۸ بنا به پیشنهاد وزارت کار و امور اجتماعی و به استناد اصل یک‌صد و سی و هشتم قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران تصویب نمود:

۱. برابر مصوبه دویست و شانزدهمین جلسه شورای عالی آموزش و پرورش مورخ ۱۳۵۹/۸/۲۵ که طی شماره ۴۷۰۷/دش مورخ ۱۳۵۹/۹/۱۰ ابلاغ شد، شورا موافقت خود را با تعطیل کردن مدارس خاص اقلیت‌های رسمی در روزهای تعطیل مجاز آنها حداکثر تا یازده روز در سال مشروط بر اینکه تعداد ساعات کار سالانه این‌گونه مدارس از تعداد ساعات کار مقرر در آیین‌نامه‌های مربوط کمتر نباشد، اعلام کرد. ضمناً به استناد مصوبه دویست و نود و هشتمین جلسه کمیسیون معین شورای عالی آموزش و پرورش مورخ ۱۳۸۲/۷/۱۶ به شماره ابلاغی ۱۲۰/۴۵۷۶/۹ مورخ ۱۳۸۲/۸/۱۱ «دانش‌آموزان اقلیت‌های مذهبی شاغل به تحصیل در مدارس عادی مجاز خواهند بود در اعیاد مذهبی و مناسبت‌های ویژه از مفاد مصوبه دویست و شانزدهمین جلسه شورای عالی آموزش و پرورش مورخ ۱۳۵۹/۸/۲۵ استفاده نمایند.»

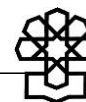
ردیف	عنوان قانون/مصوبه/سند	تاریخ تصویب	مرجع تصویب	اهم مفاد
				۱. تصویب نامه شماره ۱۶۷۶۰/ت/۲۳۳ هـ مورخ ۱۳۷۰/۶/۱۰، موضوع تغییر ساعت رسمی کشور لغو می شود. ۲. ساعت شروع کار مدارس در شهر تهران، ۷ صبح و ساعت شروع کار کلیه سازمان های اداری و بانک ها در شهر تهران، ۷/۳۰ صبح تعیین می شود. ۳. ساعت شروع کار مدارس و سازمان های اداری و بانک ها در استان ها با نظر استاندار تعیین می شود.
۲۵.	ساماندهی زمان آموزش در دوره ابتدایی	۱۳۸۹/۱۲/۵	شورای عالی آموزش و پرورش	ماده (۲) - چگونگی اجرا برنامه هفتگی مدارس ابتدایی به میزان حداقل ۸۰۰ جلسه در طول سال تحصیلی با رعایت جدول مواد درسی مصوب شورای عالی آموزش و پرورش تنظیم و اجرا می شود. در تنظیم برنامه هفتگی رعایت نکات زیر ضروری است: ۱. برنامه آموزشی و تربیتی هفتگی مدرسه در قالب ۲۵ جلسه آموزشی برای کلیه پایه های تحصیلی منحصرأ در ۵ روز اول هفته سازمان دهی و اجرا شود. ۲. زمان هر جلسه برای پایه های اول و دوم ۴۵ دقیقه و برای پایه های سوم، چهارم و پنجم ۵۰ دقیقه تعیین می شود. ۳. برای پایه های اول و دوم بعد از هر جلسه آموزشی ۲۰ دقیقه و برای پایه های سوم، چهارم و پنجم ۱۵ دقیقه زمان استراحت در نظر گرفته شود روزانه ۱۵ دقیقه به مراسم آغازین و ۲۰ دقیقه به اقامه نماز جماعت در مدارس اختصاص می یابد. تبصره - تلفیق زمان دو جلسه آموزش و حذف زمان استراحت بین آنها مجاز نمی باشد. ماده (۳) - زمان شروع و پایان ساعات کار روزانه مدارس برحسب شرایط جغرافیایی و افق محلی هر منطقه با پیشنهاد اداره کل آموزش و پرورش استان و تأیید شورای آموزش و پرورش استان ابلاغ می شود. ماده (۴) - مدارس ابتدایی می توانند روزهای پنجشنبه برای طراحی و اجرای برنامه های آموزشی و تربیتی از قبیل: فعالیت های مکمل و فوق برنامه (اردوها، بازدیدها، فعالیت های ورزشی و ...)، شرکت معلمان در گروه های آموزشی و آموزش های ضمن خدمت، ارتباط با خانواده ها، دوره های آموزش خانواده و نظایر آن دایر باشند.
۲۶.	سند تحول بنیادین آموزش و پرورش	آذرماه ۱۳۹۰	شورای عالی انقلاب فرهنگی	بند «الف» راهکار (۱-۱): «متناسب سازی حجم و محتوی کتب درسی و ساعات و روزهای آموزشی با توانمندی ها و ویژگی های دانش آموزان» راهکار (۲۱-۶): «تحول در ساختار و مدیریت زمان آموزش در مدارس و تعیین و متناسب سازی ساعات و روزهای آموزشی در طول هفته» راهکار (۲۱-۱۰): «بازطراحی و ساماندهی تقویم سال تحصیلی با رعایت انعطاف و توجه به شرایط اقلیمی و با تأکید بر بهینه سازی تعطیلات»

ردیف	عنوان قانون/مصوبه/سند	تاریخ تصویب	مرجع تصویب	اهم مفاد
۲۷.	اهداف کلی، اهداف برنامه‌های درسی و جدول مواد درسی پایه ششم ابتدایی	۱۳۹۰	شورای عالی آموزش و پرورش	جدول مواد و ساعات درسی پایه ششم نظر به مجموع ساعات سالانه دوره ابتدایی که شامل ۸۵۰ ساعت فعالیت کلاسی است،
۲۸.	برنامه درسی ملی ساختار و زمان آموزش ^۱	سال ۱۳۹۰	شورای عالی آموزش و پرورش	۱. برنامه‌های درسی سه سال اول دوره ابتدایی به صورت منقطع با عنایت به توانایی‌ها و تفاوت‌های دانش‌آموزان تدوین و در آن آموزش‌های پیش‌نیاز و جبرانی ویژه کودکان مناطق محروم و دوزبانه پیش‌بینی می‌شود؛ سال تحصیلی از اول مهرماه هرسال شروع و تا پایان شهریورماه سال بعد ادامه خواهد داشت؛ زمان آموزش هر پایه تحصیلی در دوره ابتدایی ۹۲۵ ساعت، در دوره متوسطه اول ۱۱۱۰ ساعت و در دوره متوسطه دوم شاخه نظری ۱۲۹۵ ساعت و شاخه فنی و حرفه‌ای و کاردانش ۱۴۸۰ ساعت خواهد بود. علاوه بر این، در تمامی پایه‌ها ۵۰ ساعت به فعالیت‌های خارج از کلاس و مدرسه متناسب با اقتضات برنامه درسی هر حوزه یادگیری اختصاص می‌یابد و ۵۰ ساعت متناسب با شرایط و اقتضات محیطی در اختیار استان‌ها، مناطق و مدارس قرار می‌گیرد^۲ (جمعاً ۱۰۰ ساعت) ۲. با عنایت به راهکار ۵-۵ سند تحول بنیادین آموزش و پرورش^۳ و بنا به ضرورت پاسخگویی به نیازها و اقتضات محلی و منطقه‌ای، برنامه‌ریزی و تأمین محتوای بخشی از زمان رسمی تعلیم و تربیت در اختیار استان، منطقه و مدرسه خواهد بود که در چارچوب آیین‌نامه‌های ابلاغی برنامه‌ریزی و اجرا می‌شود؛ ۳. ساعات کار هفتگی دوره ابتدایی ۲۵ ساعت در کلیه پایه‌ها و زمان هر جلسه در پایه‌های اول، دوم و سوم ۴۵ دقیقه و در پایه‌های چهارم، پنجم و ششم ۵۰ دقیقه می‌باشد. میانگین ساعات کار هفتگی دوره متوسطه اول ۳۰ ساعت در کلیه پایه‌ها و زمان هر جلسه ۵۰ دقیقه می‌باشد و ساعات کار هفتگی دوره متوسطه دوم نظری حداکثر ۳۵ ساعت در کلیه پایه‌ها و زمان هر جلسه ۵۰ دقیقه می‌باشد و ساعات کار هفتگی دوره متوسطه دوم فنی و حرفه‌ای و کاردانش متناسب با رشته‌های تحصیلی حداکثر ۴۰ ساعت در کلیه پایه‌ها و زمان هر جلسه ۵۰ دقیقه می‌باشد.

۱. مینای محاسبه زمان آموزش و امتحانات ۳۷ هفته از اول مهرماه تا پایان خردادماه است.

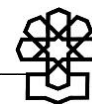
۲. از نمونه فعالیت‌های رسمی خارج از کلاس و مدرسه می‌توان: مشاهده طبیعت، انجام فعالیت میدانی و بازدید از موزه‌ها، نمایشگاه‌ها و مراکز علمی، تولیدی، فرهنگی موزه‌ها، کانون‌های تربیتی محله و ... (مذهبی) مساجد، زیارتگاه‌ها، دارالقرآن‌ها و ...، نهادها و مؤسسات اجتماعی، شرکت در فعالیت‌های ورزشی، شرکت در فعالیت گروه‌ها و انجمن‌های علمی، اردوهای علمی، زیارتی و سیاحتی و ... را نام برد.

۳. راهکار ۵-۵: اختصاص حداقل ۱۰ درصد و حداکثر ۲۰ درصد از برنامه‌های آموزشی به معرفی حرفه‌ها، هنرها، جغرافیا، آیین و رسوم، نیازها و شرایط اقلیمی و جغرافیایی استان‌ها به ویژه مناطق روستایی و عشایری با رعایت استانداردهای ارتقای کیفیت و تقویت هویت اسلامی ایرانی دانش‌آموزان در چارچوب ایجاد کارآمدی و تقویت هویت ملی.

ردیف	عنوان قانون/مصوبه/سند	تاریخ تصویب	مرجع تصویب	اهم مفاد
				تبصره - زمان اختصاص یافته به هر جلسه و زمان استراحت بین آنها مجموعاً ۶۰ دقیقه می باشد و تلفیق دو جلسه درسی به ویژه در دوره ابتدایی مجاز نمی باشد. ۴. جدول عناوین دروس و زمان اختصاص یافته به آنها از سوی سازمان پژوهش و برنامه ریزی آموزشی پیشنهاد و به تصویب شورای عالی آموزش و پرورش خواهد رسید.
۲۹.	اساسنامه مدارس عشایری	۱۳۹۳/۱۲/۱۱	شورای عالی آموزش و پرورش	ماده (۸)- برنامه درسی و متون آموزشی و تربیتی این مدارس، براساس مفاد سند تحول بنیادین آموزش و پرورش و در چارچوب برنامه درسی ملی و با توجه به شرایط و ویژگی های زندگی عشایری و اقتضائات محلی و منطقه ای، توسط سازمان پژوهش و برنامه ریزی آموزشی، حداکثر تا دو سال پس از تصویب این اساسنامه، متناسب سازی خواهد شد. ماده (۹)- زمان آموزش در مدارس کوچ رو، به گونه ای تعیین شود که کمتر از زمان مقرر در برنامه درسی ملی نباشد. تبصره «۱»- کسری مدت زمان آموزش این نوع مدارس، با تشکیل و فعالیت مدارس به صورت «یک نوبته دو هفته» و دایر نمودن مدارس در روزهای پنجشنبه جبران می شود. ماده (۱۱)- زمان اجرای ارزشیابی تحصیلی نوبت های پایانی از سوی شورای برنامه ریزی استان و براساس شرایط جغرافیایی، اقلیمی و اجتماعی مناطق عشایری تعیین می شود.
۳۰.	جدول مواد درسی و ساعات تدریس هفتگی دوره دوم متوسطه	۱۳۹۴/۱۲/۱۰	شورای عالی آموزش و پرورش	در برنامه رسمی مدارس، علاوه بر ساعات دروس روزانه، باید هر روز ۳۰ دقیقه به زنگ نماز اختصاص یابد.
۳۱.	آیین نامه آموزشی دوره دوم متوسطه	۱۳۹۵/۳/۱۷	شورای عالی آموزش و پرورش	ماده (۵)- از اول مهرماه هر سال تا آخر شهریورماه سال بعد یک سال تحصیلی محسوب می شود. دوره آموزش از اول مهرماه هر سال آغاز و تا پایان خردادماه سال بعد ادامه می یابد و امتحانات پایانی نوبت دوم در خردادماه برگزار می شود.
۳۲.	لایحه بازگشایی مدارس	۱۳۹۵/۸/۲۶	هیئت دولت	لایحه بازگشایی مدارس به پیشنهاد وزارت آموزش و پرورش در جلسه ۱۳۹۵/۸/۲۶ هیئت وزیران به تصویب رسید. این لایحه در تاریخ ۱۳۹۵/۱۲/۲۴ توسط هیئت رئیسه مجلس شورای اسلامی اعلام وصول شد. در مقدمه توجیهی لایحه آمده است: در راستای تحقق برنامه جامع کاهش آلودگی هوای کلان شهرها و سایر مناطق کشور در خصوص اصلاح ایام و ساعات تحصیلی مدارس و ضرورت تدوین تقویم و برنامه آموزشی، لایحه زیر جهت طی تشریفات قانونی تقدیم می شود. متن لایحه پیشنهادی چنین است:

ردیف	عنوان قانون/مصوبه/سند	تاریخ تصویب	مرجع تصویب	اهم مفاد
				ماده واحد - تقویم آموزشی مدارس کشور با رویکرد افزایش کارایی و بهره‌وری نظام آموزشی توأم با حفظ سلامت جسم و روان دانش‌آموزان مقاطع مختلف تحصیلی با توجه به خصوصیات اقلیم مناطق مختلف کشور به پیشنهاد وزارت آموزش و پرورش به تصویب هیئت وزیران می‌رسد. از تاریخ لازم‌الاجرا شدن این قانون، قانون بازگشایی مدارس در اول مهر هر سال - مصوب سال ۱۳۷۶ - لغو می‌گردد.
۳۳	آیین‌نامه ارزشیابی تحصیلی تربیتی دوره اول متوسطه	۱۳۹۷/۷/۴	شورای عالی آموزش و پرورش	ماده (۳) - ارزشیابی تحصیلی تربیتی دانش‌آموزان، در نوبت‌های زیر انجام می‌شود. الف) ارزشیابی نوبت اول (لغایت پایان دی‌ماه)، ب) ارزشیابی نوبت دوم (لغایت پایان خردادماه)، ج) ارزشیابی ویژه دانش‌آموزانی که در درس یا دروسی در خردادماه تجدید شده‌اند و در کلاس‌های جبرانی تابستانی شرکت می‌کنند (لغایت نیمه اول مردادماه)، د) ارزشیابی ویژه دانش‌آموزانی که در خرداد یا مردادماه قبول نشده‌اند (لغایت ۲۲ شهریورماه)، ه) ارزشیابی از غایبین موجه که حداکثر دو هفته پس از اعلام نتایج ارزشیابی‌های خرداد و شهریور انجام می‌شود، و) ارزشیابی ویژه دانش‌آموزانی که در نوبت مرداد یا شهریورماه شرایط قبولی پایه نهم را احراز نمی‌کنند (لغایت ۲۲ دی‌ماه). تبصره «۱» - در ایام ارزشیابی پایانی نوبت اول، کلاس‌های درس دایر خواهد بود، ولی مدارس می‌توانند با اخذ مجوز از کمیسیون خاص اداره آموزش و پرورش محل حداکثر به میزان دو هفته متوالی کلاس درس را تعطیل نمایند. در این صورت مدیر مدرسه موظف است مراتب را به صورت مکتوب به اولیای دانش‌آموزان اطلاع دهد. در ایام برگزاری ارزشیابی نوبت دوم، کلاس‌های درس دایر نمی‌باشد تبصره «۲» - در مناطق گرمسیری، ارزشیابی نوبت اول و دوم به تشخیص کمیسیون خاص اداره آموزش و پرورش محل، حداکثر دو هفته زودتر برگزار خواهد شد
۳۴	آیین‌نامه آموزشی دوره اول متوسطه پیش‌حرفه‌ای دانش‌آموزان با نیازهای ویژه	۱۳۹۷/۳/۲۳	شورای عالی آموزش و پرورش	ماده (۶) - از اول مهرماه تا آخر شهریورماه سال بعد یک سال تحصیلی محسوب می‌شود. دوره آموزش از اول مهرماه هر سال آغاز و تا پایان اردیبهشت‌ماه سال بعد ادامه می‌یابد و امتحانات پایانی نوبت دوم در خردادماه برگزار می‌شود.
۳۵	زیرنظام راهبری و مدیریت نظام تعلیم و تربیت رسمی عمومی جمهوری اسلامی ایران	۱۳۹۶/۷/۲۴	شورای عالی آموزش و پرورش	ساماندهی تقویم سال تحصیلی با رویکرد توزیع تعطیلات تابستانی در طول سال تحصیلی براساس شرایط اقلیمی مناطق با هماهنگی دستگاه‌های ذی‌ربط

تحلیل و بررسی متون و اسناد مرتبط با تقویم آموزشی

بررسی مصوبات مختلف در مورد تقویم آموزشی مدارس نشانگر تغییرات رویکردی قابل توجهی در این زمینه است که در ذیل به طور خلاصه به آنها پرداخته شده است:

۱-۳. محورهای مهم در مصوبات و مقررات مرتبط با تقویم آموزشی (مؤلفه‌های اصلی تقویم آموزشی)

تمام مباحثی که در مورد تقویم آموزشی در قوانین و مقررات ذکر شده‌اند را می‌توان در چهار گروه زیر دسته‌بندی کرد:

۱. تعیین ساعات شروع و پایان فعالیت مدارس در هر روز (تعیین نصف روز برای فعالیت مدارس در نظام‌نامه مکاتب دهکده، ردیف ۲ جدول ۱، تعیین ساعات فعالیت مدارس شبانه در نظام‌نامه مدارس شبانه، ردیف ۳ جدول ۱)،

۲. تعیین روزهای فعالیت مدارس در هفته (مانند حذف تعطیلی دوشنبه و پیشنهاد تعطیلات تابستانی در گزارش رؤسای مدارس دارالفنون به ناصرالدین‌شاه، ردیف ۱ جدول)،

۳. تعیین زمان آغاز و پایان فعالیت آموزشی مدارس در سال تحصیلی و فصول مختلف (مانند تعیین زمان آغاز فعالیت مدارس در اول مهرماه هر سال و تعطیلی آنها در آخر خرداد در مصوبه صدویست‌وششمین جلسه شورای عالی معارف در سال ۱۳۰۷، ردیف ۴ جدول)،

۴. تعیین تعطیلات فصلی و پیش‌بینی نشده (ایجاد تعطیلات تابستانی در گزارش رؤسای مدارس دارالفنون به ناصرالدین‌شاه، ردیف ۱ جدول؛ تعطیلی مدارس در صورت افزایش دمای هوا به ۳۰ درجه در مصوبه نظام‌نامه مدارس ابتدایی و متوسطه ردیف ۵ جدول)،

۵. تفویض اختیار به شورای عالی آموزش و پرورش برای تدوین تقویم آموزشی مدارس متناسب با شرایط اقلیمی و جغرافیایی هر منطقه (قانون برنامه سوم توسعه- مصوب ۱۳۷۹- ردیف ۲۲ جدول).

۲-۳. تغییر از رویکرد تفویض اختیار به تمرکزگرایی

عملکرد مدرسه دارالفنون و تغییر در زمان تعطیلات هفتگی و تابستانی نشانگر حاکمیت رویکرد تفویض اختیار با رعایت چارچوب کلان آموزشی است. آیین‌نامه ساعات کار سالیانه مدارس، مصوب ۱۳۴۸/۹/۱۶ شورای عالی آموزش و پرورش توجه به شرایط مختلف اقلیمی و آب‌وهوای استان‌ها و مناطق مختلف کشور و پیش‌بینی جدول ساعات و برنامه کار خاص را برای هر منطقه نشانگر حاکمیت رویکرد تفویض اختیار است. در این آیین‌نامه شوراهای آموزش و پرورش استان‌ها و فرمانداری‌های کل کشور می‌توانند اوقات تعطیلات سالیانه و تاریخ شروع امتحان مدارس حوزه خود را برحسب شرایط آب‌وهوا و مقتضیات محل با رعایت ضوابط مقرر در این آیین‌نامه تعیین کنند و از نظر امکان تأمین نصاب معین، جلسات درس

روزانه مدارس را افزایش دهند. بر مبنای قانون شوراهای آموزش و پرورش استان و شهرستان (مصوب ۱۳۷۲) «تصویب تقویم آموزشی با توجه به شرایط اقلیمی و جمعیتی هر منطقه» از اختیارات این شوراها است؛ اما با تصویب قانون بازگشایی مدارس در سال ۱۳۷۶ و تصویب یک زمان واحد برای شروع و پایان سال تحصیلی تمام دانش‌آموزان کشور، عملاً بخش عمده‌ای از اختیارات شوراهای مذکور حذف شد.

۳-۳. تغییر بازه زمانی آموزشی از ۱۲ ماه به ۹ ماه

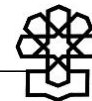
از آنجاکه تا قبل از تصویب قانون بازگشایی مدارس مصوب سال ۱۳۷۶ تعیین زمان شروع و پایان سال تحصیلی در اختیار شورای آموزش و پرورش استان و شهرستان بود و عموماً آنچه اهمیت داشت و مبنای فعالیت مدارس بود، برگزاری تعداد جلسات معین آموزشی برای هر پایه تحصیلی بود، لذا بازه زمانی آموزشی به تناسب می‌توانست بیشتر از ۹ ماه و حتی در برخی مناطق گرمسیر با افزودن با ساعات آموزشی در هر روز به کمتر از ۹ ماه تغییر یابد. آیین‌نامه ساعات کار سالیانه مدارس، مصوب ۱۳۴۸ در ردیف ۱۳ جدول و قانون شوراهای آموزش و پرورش استان و شهرستان، مصوب ۱۳۷۲، ردیف ۱۶ جدول به‌وضوح چنین اختیاری را به شوراهای آموزش و پرورش استان و شهرستان داده‌اند.

با وجود چنین اختیاراتی برای شوراهای آموزش و پرورش استان و شهرستان، در بیشتر مصوبات جدید و به‌خصوص قانون بازگشایی مدارس آغاز و پایان سال تحصیلی در کل کشور به‌طور ثابت و یکسان تعیین شد. در این مصوبه، زمان بازگشایی مدارس در سراسر کشور همه‌ساله اول مهرماه بوده و زمان امتحانات پایان سال بعد از مهلت مقرر و در خردادماه تعیین شده است (ردیف ۱۸ جدول ۱).

۳-۴. تغییر زمان فعالیت مدارس از دو هفته^۱ به یک هفته دونوبته

در گذشته بسیاری از مدارس کشور به‌صورت یک‌نوبته دو هفته فعالیت داشتند و برنامه‌های آموزشی بر مبنای حضور دو هفته دانش‌آموز طراحی می‌شد. به‌عنوان نمونه در ماده (۳) آیین‌نامه ساعات کار سالیانه مدارس ردیف ۱۳ جدول آورده شده: «در هریک از دبستان‌ها در حالت کلی در هر روز سه جلسه درس در ساعات قبل از ظهر و دو یا یک جلسه در ساعات بعد از ظهر تدریس می‌شود. در شرایطی که به علل مختلف در یک دبستان تشکیل تمام جلسات درس روزانه یک کلاس در ساعات صبح یا بعد از ظهر ضرورت داشته باشد، برنامه تشکیل کلاس‌های نیمه‌وقت منحصراً در پایه‌های اول و دوم و سوم اجرا خواهند شد.» اما در سال‌های اخیر به‌دلیل کمبود فضای آموزشی و مسائل و مشکلات رفت‌وآمد دانش‌آموزان در دو نوبت صبح و بعد از ظهر، بیشتر مدارس به‌صورت یک نوبت در یک وقت صبح یا عصر (عموماً صبح) فعالیت می‌کنند. در این میان تعداد زیادی از مدارس نیز به‌صورت دونوبته یک‌هفته هستند که ساعت

۱. مدارس دو هفته؛ مدرسی هستند که با دانش‌آموزان ثابت در دو نوبت صبح و بعد از ظهر فعالیت دارند و با مدارس دونوبته که در نوبت صبح یک گروه دانش‌آموز و در نوبت بعد از ظهر گروه دیگری دانش‌آموز دارند، متفاوت هستند.

فعالیت این مدارس بالاجبار کاهش یافته و هم‌اکنون مدارس یک‌نوبته یک‌وقته نیز برنامه‌های خود را همانند مدارس دونوبته تدوین و اجرا می‌کنند. به عبارتی حتی در مناطقی که امکان فعالیت دووقته مدارس وجود دارد، این مهم مورد توجه قرار نمی‌گیرد.

۳-۵. تغییر تبعیت زمان فعالیت مدرسه از برنامه درسی به تبعیت برنامه درسی از زمان فعالیت مدرسه

یکی دیگر از نکات قابل تأمل در چند سال اخیر، تغییر رویکرد از تبعیت تقویم و زمان آموزش از اهداف و برنامه به تبعیت برنامه‌ها از تقویم آموزشی است. در «پروگرام مدارس شش کلاسه ابتدایی فلاحی-مصوبه دویست و شصت و یکمین جلسه در سال ۱۳۱۲»، ردیف ۸ جدول، ابتدا اهداف و عناوین و حتی محتوای دروس در برنامه تعیین شده و متناسب با آنها ساعات مورد نیاز برای هر درس و هر فعالیت و زمان انجام آنها مشخص شده است. تصویب برنامه درسی ملی و درج ساختار و زمان آموزش در آن در سال ۱۳۹۱ و تصویب اهداف دوره‌های تحصیلی در سال ۱۳۹۸ نشانگر عدم تبعیت تقویم آموزشی از اهداف و برنامه‌های هر دوره تحصیلی دارد. بعد از تصویب سند تحول بنیادین، انتظار می‌رفت ابتدا اهداف و برنامه‌های درسی هریک از پایه‌ها به‌طور شفاف و با ذکر سرفصل‌های هر درس به تصویب برسد و بر مبنای یک چارچوب شفاف و با رعایت راهکارها و اهداف سند تحول بنیادین و سازوکار و چارچوب کلان تدوین تقویم آموزشی مدارس به شوراهای آموزش و پرورش استان و شهرستان ابلاغ شود؛ اما در این چند سال متأسفانه چنین رویکردی مورد توجه قرار نگرفت.

۳-۶. تغییر از تک‌مرجعی به چندمرجعی در تصمیم‌گیری در مورد چارچوب کلان تقویم آموزشی

مرور مصوبات مرتبط با تقویم آموزشی نشان‌دهنده این است که تنها مرجع تصمیم‌گیری در مورد تقویم آموزشی و فعالیت مدارس تا سال ۱۳۴۸ شورای عالی آموزش و پرورش^۱ بوده و بر مبنای اختیارات قانونی این شورا، شورای آموزش و پرورش استان و شهرستان همه امور مربوط به تغییر در چارچوب‌های کلان تقویم آموزشی با رویکرد تفویض اختیار بیشتر به استان و شهرستان در این شورا مصوب و عملیاتی می‌شده است؛ اما بررسی مصوبات چهار دهه اخیر نشان‌دهنده آن است که شورای عالی آموزش و پرورش به دلایلی این وظیفه و اختیار را نادیده گرفته و موجبات ورود غیرضروری برخی مراجع و نقض اختیارات این شورا شده است. ورود مجلس شورای اسلامی در قانون بازگشایی مدارس در سال ۱۳۷۶ که به‌نوعی نسخ ضمنی قانون شوراهای آموزش و پرورش استان و شهرستان است. ورود هیئت دولت در سال ۱۳۶۹

۱. شورای عالی آموزش و پرورش در برخی دوره‌ها با نام شورای عالی معارف یا شورای عالی فرهنگ فعالیت کرده است.

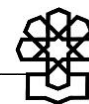
و ۱۳۸۴ و شورای عالی انقلاب فرهنگی^۱ از دیگر مصادیق وجود چند مرجع تصمیم‌گیری دیگر برای تقویم آموزشی مدارس است.

۷-۳. افزایش تناقض‌ها و تعارضات مصوبات

یکی دیگر از اتفاقات ناصحیح که در مصوبات و رویه‌های اخیر دیده می‌شود، تناقض و تعارض برخی از این مصوبات با یکدیگر و قوانین بالادستی است. در قانون تشکیل شوراهای آموزش و پرورش استان مصوب سال ۱۳۷۲ (ردیف ۱۶ جدول ۱) یکی از وظایف و اختیارات شورای آموزش و پرورش استان «تصویب تقویم آموزشی مناطق تابعه با توجه به شرایط اقلیمی و جمعیتی هر منطقه» است. علاوه بر این در ماده (۱۴۸) قانون برنامه سوم توسعه نیز ذکر می‌شود: «از تاریخ تصویب این قانون تقویم آموزشی مدارس متناسب با شرایط اقلیمی و جغرافیایی هر منطقه با تصویب شورای عالی آموزش و پرورش تعیین می‌گردد». اما این اختیار قانونی شوراهای آموزش و پرورش و همچنین چارچوب تعیین شده در قانون برنامه سوم توسعه، در ماده (۹۶) مصوبه آیین‌نامه اجرایی مدارس در سال ۱۳۷۹ به صورت زیر نقض و لغو می‌شود. در این ماده بدون توجه به اختیارات شورای آموزش و پرورش و بدون توجه به تدوین تقویم آموزشی متناسب با شرایط اقلیمی و جغرافیایی هر منطقه، تعطیلات نوروزی مدارس بدون توجه به اینکه در استان‌های گرمسیر ممکن است اولویت شورای آموزش و پرورش کاستن از تعطیلات نوروز و پایان زودتر سال تحصیلی باشد از اول تا ۱۳ فروردین برای کل کشور تعیین می‌شود. لغو تغییر ساعت رسمی کشور و ساعت شروع کار مدارس در مصوبه سال ۱۳۸۴ هیئت وزیران و تعیین ساعت شروع کار مدارس در شهر تهران، ۷ صبح از دیگر مواردی است که اختیارات قانونی شورای آموزش و پرورش در قانون شوراهای نقض شده است.

در مصوبه ساماندهی زمان آموزش در دوره ابتدایی (مصوب سال ۱۳۸۹)، برنامه درسی مدارس ابتدایی به میزان حداقل ۸۰۰ جلسه در طول سال تحصیلی، در اهداف کلی، اهداف برنامه‌های درسی و جدول مواد درسی پایه ششم ابتدایی (مصوب سال ۱۳۹۰) مجموع ساعات سالیانه دوره ابتدایی شامل ۸۵۰ ساعت فعالیت کلاسی و در برنامه درسی ملی (مصوب سال ۱۳۹۱) زمان آموزش هر پایه تحصیلی در دوره ابتدایی ۹۲۵ ساعت، به اضافه ۵۰ ساعت در اختیار استان و منطقه و ۵۰ ساعت در اختیار مدرسه (مجموعاً ۱۰۲۵ ساعت) تعیین شده است. علاوه بر تفاوت قابل توجه میان ساعات درسی این سه مصوبه که در سه سال متوالی تصویب شده‌اند، مسئله مهم دیگر این است که ساعت موظف معلمان ابتدایی ۲۴ در هفته است که پوشش لازم برای برگزاری این میزان ساعات در سال تحصیلی را ندارد و علاوه بر این موجب افزایش تقاضای نیروی آموزشی از محل حق‌التدریس، خرید

۱. موافقت با تعطیلی مدارس خاص کلیمیان در روزهای شنبه مصوب که در جلسه ۲۱۰ مورخ ۸ اسفند ۱۳۶۸ شورای عالی انقلاب فرهنگی به تصویب رسید، از مصوبات شورای عالی انقلاب فرهنگی در مورد تقویم آموزشی مدارس است.

خدمات آموزشی و حجیم‌تر شدن بدنه آموزش و پرورش و نیروهای مرتبط با آن می‌شود. در آیین‌نامه ارزشیابی تحصیلی تربیتی دوره اول متوسطه مصوب ۱۳۹۷/۷/۴ شورای عالی آموزش و پرورش در مورد ارزشیابی تحصیلی تربیتی دانش‌آموزان، این‌گونه آورده شده است: «در مناطق گرمسیری، ارزشیابی نوبت اول و دوم به تشخیص کمیسیون خاص اداره آموزش و پرورش محل، حداکثر دو هفته زودتر برگزار خواهد شد». در این مصوبه نیز بدون توجه به اختیارات قانون شوراهای آموزش و پرورش، اختیار تغییر در زمان برگزاری امتحانات که به معنای اتمام زودتر سال تحصیلی است به کمیسیون موارد خاص داده شده است.

مقایسه این مصوبه سال ۱۳۹۷ و سال ۱۳۴۸ شورای عالی به‌خوبی نشانگر این تعارض و نگاه غیرمنسجم و متعارض در مصوبه سال ۱۳۹۷ است. در مصوبه سال ۱۳۴۸ این‌گونه ذکر شده: «در مناطق سردسیر، شوراهای آموزش و پرورش استان‌ها و فرمانداری‌های کل می‌توانند تعطیلات زمستانی در مدت لازم برای مدارس برقرار سازند. به تعداد روزهایی که تعطیلات زمستانی پیش‌بینی کرده‌اند به مدت کار مدارس در آخر سال تحصیلی اضافه خواهند کرد تا تعداد جلسات درس هر کلاس به نصاب پیش‌بینی شده در این آیین‌نامه برسد و در مناطق گرمسیر، شورای آموزش و پرورش استان و فرمانداری کل می‌توانند تعطیلات عید را حداقل تا میزان پنج روز تقلیل دهند و در آخر سال امتحانات را زودتر شروع کنند». تعیین ساعات ۷:۳۰ برای شروع فعالیت مدارس در سال ۱۳۶۹ و تغییر آن به ۷ صبح در سال ۱۳۸۴ توسط هیئت وزیران از دیگر مصادیق بی‌توجهی به مفاد قانون شورای آموزش و پرورش استان و شهرستان و نقض اختیارات قانونی آن شوراهاست.

۴. نحوه مواجهه هریک از مراجع سیاستگذار با موضوع تقویم آموزشی

۴-۱. مجلس شورای اسلامی

مجلس شورای اسلامی در طول دوره آموزش و پرورش رسمی کشور در دوره بعد از انقلاب، در قالب قانون تشکیل شوراهای آموزش و پرورش در استان‌ها، شهرستان‌ها و مناطق کشور نسبت به واگذاری اختیارات مربوط به تقویم آموزشی مدارس به شوراهای آموزش و پرورش استان و شهرستان اقدام کرده است. در این قانون یکی از وظایف و اختیارات این شوراها «تصویب تقویم آموزشی مناطق تابعه با توجه به شرایط اقلیمی و جمعیتی هر منطقه» تعیین شده است.

قانونگذار برای دومین بار در سال ۱۳۷۶ در قالب یک طرح پیشنهادی و در واکنش به مشکلات و مسائل استقرار نظام جدید آموزش متوسطه و رفع اختلاف‌نظرهایی که در این زمینه وجود داشت نسبت به ورود مستقیم به مسئله تقویم آموزشی مدارس اقدام کرد. این طرح پس از تصویب به‌عنوان قانون بازگشایی مدارس از سال ۱۳۷۶ تاکنون مورد اجرا و استناد است.

اولین ورود مستقیم مجلس شورای اسلامی به موضوع تقویم آموزشی با اعلام وصول طرح دوفوریتی تحت عنوان «قانون بازگشایی مدارس در اول مهرماه در هر سال» در روز یکشنبه ۱۶ شهریور ۱۳۷۶ رقم می‌خورد.^۱ مجلس شورای اسلامی برای دومین بار در قانون برنامه سوم توسعه - مصوب ۱۳۷۹/۱/۱۷ در مورد تقویم آموزشی مدارس این گونه مصوب می‌کند: «از تاریخ تصویب این قانون تقویم آموزشی مدارس متناسب با شرایط اقلیمی و جغرافیایی هر منطقه با تصویب شورای عالی آموزش و پرورش تعیین می‌گردد.» این مصوبه مجلس با تعیین یک چارچوب کلان شامل «تناسب با شرایط اقلیمی و جغرافیایی هر منطقه» اختیار کامل این امر را به شورای عالی آموزش و پرورش واگذار کرده است.

۲-۴. شورای عالی انقلاب فرهنگی

شورای عالی انقلاب فرهنگی در نقشه جامع علمی کشور در سال ۱۳۸۹ نکات ذیل را بر طراحی تقویم آموزشی مدارس مؤثر هستند را به شرح ذیل تصویب کرده است:

اقدام ملی (۴۸) از راهبرد کلان (۶): ارتقای سطح معیشتی و شأن اجتماعی و توانایی‌های علمی و عملی معلمان و طراحی سازوکار لازم برای تمرکز بر تدریس و اختصاص بخشی از ساعات موظف معلمان به پژوهش و مطالعه؛

شورای عالی انقلاب فرهنگی در مصوبه مبانی نظری تحول بنیادین در نظام تعلیم و تربیت رسمی عمومی جمهوری اسلامی ایران مصوب سال ۱۳۹۰، اصول زمان آموزش را شامل موارد ذیل می‌داند:

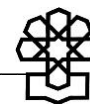
پیوستگی زمان تحصیل باید پاس داشته شده و از بروز «شکاف زمانی» در طول سال تحصیلی جلوگیری شود. سازمان‌دهی زمانی حوزه‌های یادگیری باید به گونه‌ای باشد که امکان تمرکز بر حداقل حوزه‌های یادگیری در زمان واحد را فراهم سازد. زمان تدریس متناظر با ساختار کلان و خرد برنامه درسی باید دارای مؤلفه تجویزی یا الزامی، نیمه‌تجویزی یا انتخابی و غیرتجویزی یا اختیاری باشد. زمان تدریس علاوه بر بعد درون مدرسه‌ای دارای بعد برون مدرسه‌ای نیز باید شناخته شود تا اصل استمرار کسب شایستگی‌ها و محدود نشدن آن به محیط مدرسه رعایت شود (شورای عالی انقلاب فرهنگی، ۱۳۹۰: ۳۸۴).

این شورا در سال ۱۳۹۰ نیز با تصویب سند تحول بنیادین آموزش و پرورش نکات ذیل را در مورد

۱. مشروح مذاکرات مجلس شورای اسلامی، دوره پنجم - اجلاسیه دوم ۱۳۷۷-۱۳۷۶ - صورت مشرح مذاکرات جلسه علنی یکشنبه شانزدهم شهریورماه ۱۳۷۶.

در میان نظرات موافقان و مخالفان طرح مذکور در زمان بررسی آن در صحن علنی مجلس نکات قابل تأملی وجود دارد که به برخی از آنها پرداخته می‌شود. موسی قربانی، نماینده مجلس: در کشوری زندگی می‌کنیم که در بعضی روزها و در بعضی فصل‌ها تفاوت درجه گرما و سرما بین شهرهای ما به ۴۰ درجه می‌رسد، در یک مملکت با این وسعت و تنوع آب و هوا اصلاً درست نیست به صورت یکنواخت تعیین تکلیف کنیم و بگوییم که از اول مهر همه جا باید شروع شود. ممکن است در بعضی قسمت‌ها اول مهر بهترین و مناسب‌ترین زمان باشد ولی قطعاً در بعضی جاها این‌طور نخواهد بود. یکجا تعطیلات زمستانی می‌طلبید و یکجا نمی‌طلبید. آموزش و پرورش را موظف کنیم که در سال این تعداد روز باید مدارس را دایر داشته باشد و تعطیلات را خودش براساس وضعیت‌های مختلفی که استان‌ها و شهرهای مختلف دارند، تنظیم کند.

محمدیان، معاون حقوق وزارت آموزش و پرورش: این توجه را هم من خدمت دوستان عرض کنم که نته‌ها طول تحصیلی آنها (برخی کشورهای نام برده شده در جلسه) بیشتر از ماست، عرض تحصیلی‌شان هم بیشتر است؛ یعنی در روز آنها دو نوبت مدرسه می‌روند، یعنی دانش‌آموزان هم قبل از ظهر و هم بعد از ظهر به مدرسه می‌روند. ما به علت مضایقی که داریم تنگناهایی که در کشور داریم، فضای آموزشی مشکل داریم مدرسه را به لحاظ روزانه هم کم کرده‌ایم، از این طرف بیایم طول سال تحصیلی را هم کم کنیم باز آفتی است که گرفتار آن می‌شویم.

سازمان‌دهی زمان آموزش مورد تأکید قرار می‌دهد:

- متناسب‌سازی حجم و محتوای کتب درسی و ساعات و روزهای آموزشی با توانمندی‌ها و ویژگی‌های دانش‌آموزان؛
- ساماندهی ساعات کار مربیان برای حضور تمام‌وقت در مدارس شامل ساعات تدریس و ساعات اختصاص یافته به سایر فعالیت‌های تربیتی مرتبط در مدرسه با توجه به ضرورت جبران خدمت مناسب ایشان؛
- تحول در ساختار و مدیریت زمان آموزش در مدارس و تعیین و متناسب‌سازی ساعات و روزهای آموزشی در طول هفته. «بازطراحی و ساماندهی تقویم سال تحصیلی با رعایت انعطاف و توجه به شرایط اقلیمی و با تأکید بر بهینه‌سازی تعطیلات»؛
- موافقت با تعطیلی مدارس خاص کلیمیان در روزهای شنبه مصوب که در جلسه ۲۱۰ مورخ ۸ اسفند ۱۳۶۸ شورای عالی انقلاب فرهنگی به تصویب رسید، از دیگر مصوبات این شورا در مورد تقویم مدارس است.

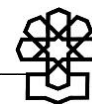
شاید بتوان گفت شورای عالی انقلاب فرهنگی ورود جدی به تقویم آموزشی مدارس نداشته و بیشتر چارچوب و اصول کلی را تعیین کرده است.

۳-۴. شورای عالی آموزش و پرورش

شورای عالی آموزش و پرورش دارای مصوبات متعددی در خصوص تقویم آموزشی است که اهم آنها به ترتیب زمان تصویب عبارتند از:

- دادن اجازه به معاونت آموزشی وزارت و آموزش و پرورش برای تعیین زمان شروع و پایان سال تحصیلی و برگزاری امتحانات داخلی و نهایی مدارس عشایری؛
- تعیین سیستم و تقویم آموزشی مدارس راهنمایی حرفه‌ای تابع شرایط اقلیمی خاص منطقه و تابع الگوی تولید؛
- تعیین برنامه آموزشی در هر سال تحصیلی به صورت دو نیم سال هریک به مدت ۱۸ هفته و یک دوره تابستانی به مدت ۱۰ هفته در دوره سه‌ساله متوسطه بزرگسالان (شیوه سالی-واحدی)؛
- تعیین اول مهرماه تا آخر شهریورماه سال بعد به عنوان یک سال تحصیلی در آیین‌نامه آموزشی دوره سه‌ساله متوسطه روزانه (شیوه سالی-واحدی)؛
- تعیین دوره آموزش رسمی و امتحانات در هر سال تحصیلی مطابق نظام آموزشی پیشنهادی مؤسس و مصوب کمیته مدارس غیرانتفاعی ویژه اتباع خارجی در دستورالعمل اجرایی آیین‌نامه تأسیس مدارس غیرانتفاعی ویژه اتباع خارجی؛
- تصمیم‌گیری در مورد دایر بودن مدرسه در ایام تعطیل رسمی و اوقات فراغت، برای فعالیت‌های فوق‌برنامه آموزشی و پرورشی، با مسئولیت مستقیم مدیر مدرسه در آیین‌نامه اجرایی مدارس؛

- تعیین تعطیلات ضمن سال تحصیلی مدارس برابر تعطیلات رسمی کشور و تعطیلات نوروزی (لغایت ۱۳ فروردین) و تعطیلات فصلی (تیر و مرداد) در آیین‌نامه اجرایی مدارس؛
- برنامه هفتگی مدارس ابتدایی به میزان حداقل ۸۰۰ جلسه در طول سال تحصیلی؛
- برنامه آموزشی و تربیتی هفتگی مدارس ابتدایی در قالب ۲۵ جلسه آموزشی برای همه پایه‌های تحصیلی منحصراً در پنج روز اول هفته سازمان‌دهی و اجرا شود؛
- زمان هر جلسه برای پایه‌های اول و دوم ۴۵ دقیقه و برای پایه‌های سوم، چهارم و پنجم ۵۰ دقیقه تعیین می‌شود؛
- برای پایه‌های اول و دوم بعد از هر جلسه آموزشی ۲۰ دقیقه و برای پایه‌های سوم، چهارم و پنجم ۱۵ دقیقه زمان استراحت در نظر گرفته شود؛
- روزانه ۱۵ دقیقه به مراسم آغازین و ۲۰ دقیقه به اقامه نماز جماعت در مدارس اختصاص می‌یابد. تلفیق زمان دو جلسه آموزش و حذف زمان استراحت بین آنها مجاز نمی‌باشد؛
- زمان شروع و پایان ساعات کار روزانه مدارس برحسب شرایط جغرافیایی و افق محلی هر منطقه با پیشنهاد اداره کل آموزش و پرورش استان و تأیید شورای آموزش و پرورش استان ابلاغ می‌شود؛
- مجموع ساعات سالیانه دوره ابتدایی به میزان ۸۵۰ ساعت فعالیت کلاسی؛
- سال تحصیلی از اول مهرماه هر سال شروع و تا پایان شهریورماه سال بعد ادامه خواهد داشت؛
- زمان آموزش هر پایه تحصیلی در دوره ابتدایی ۹۲۵ ساعت، در دوره متوسطه اول ۱۱۱۰ ساعت و در دوره متوسطه دوم شاخه نظری ۱۲۹۵ ساعت و شاخه فنی و حرفه‌ای و کاردانش ۱۴۸۰ ساعت؛
- در همه پایه‌ها ۵۰ ساعت به فعالیت‌های خارج از کلاس و مدرسه متناسب با اقتضائات برنامه درسی هر حوزه یادگیری؛
- ۵۰ ساعت متناسب با شرایط و اقتضائات محیطی در اختیار استان‌ها، مناطق و مدارس؛
- ۳ ساعات کار هفتگی دوره ابتدایی ۲۵ ساعت در همه پایه‌ها و زمان هر جلسه در پایه‌های اول، دوم و سوم ۴۵ دقیقه و در پایه‌های چهارم، پنجم و ششم ۵۰ دقیقه؛
- میانگین ساعات کار هفتگی دوره متوسطه اول ۳۰ ساعت در کلیه پایه‌ها و زمان هر جلسه ۵۰ دقیقه؛
- ساعات کار هفتگی دوره متوسطه دوم نظری حداکثر ۳۵ ساعت در کلیه پایه‌ها و زمان هر جلسه ۵۰ دقیقه؛
- ساعات کار هفتگی دوره متوسطه دوم فنی و حرفه‌ای و کاردانش متناسب با رشته‌های تحصیلی حداکثر ۴۰ ساعت در همه پایه‌ها و زمان هر جلسه ۵۰ دقیقه؛
- زمان اختصاص یافته به هر جلسه و زمان استراحت بین آنها مجموعاً ۶۰ دقیقه است و تلفیق دو جلسه درسی به‌ویژه در دوره ابتدایی مجاز نیست؛
- زمان آموزش در مدارس کوچ‌رو، به‌گونه‌ای تعیین شود که کمتر از زمان مقرر در برنامه درسی ملی نباشد؛

- زمان اجرای ارزشیابی تحصیلی نوبت‌های پایانی ازسوی شورای برنامه‌ریزی استان و براساس شرایط جغرافیایی، اقلیمی و اجتماعی مناطق عشایری تعیین می‌شود؛
- علاوه بر ساعات دروس روزانه، باید هر روز ۳۰ دقیقه به زنگ نماز اختصاص یابد؛
- از اول مهرماه هر سال تا آخر شهریورماه سال بعد یک سال تحصیلی محسوب می‌شود. دوره آموزش از اول مهرماه هر سال آغاز و تا پایان خردادماه سال بعد ادامه می‌یابد و امتحانات پایانی نوبت دوم در خردادماه برگزار می‌شود؛
- الف) ارزشیابی نوبت اول (لغایت پایان دی‌ماه)، ب) ارزشیابی نوبت دوم (لغایت پایان خردادماه)، ج) ارزشیابی ویژه دانش‌آموزانی که در درس یا دروسی در خردادماه تجدید شده‌اند و در کلاس‌های جبرانی تابستانی شرکت می‌کنند (لغایت نیمه اول مردادماه)؛
- ارزشیابی ویژه دانش‌آموزانی که در خرداد یا مردادماه قبول نشده‌اند (لغایت ۲۲ شهریورماه)؛
- ارزشیابی از غایبان موجه که حداکثر دو هفته پس از اعلام نتایج ارزشیابی‌های خرداد و شهریورماه انجام می‌شود.
- ارزشیابی ویژه دانش‌آموزانی که در نوبت مرداد یا شهریورماه شرایط قبولی پایه نهم را احراز نمی‌کنند (لغایت ۲۲ دی‌ماه)؛
- در مناطق گرمسیری، ارزشیابی نوبت اول و دوم به تشخیص کمیسیون خاص اداره آموزش و پرورش محل، حداکثر دو هفته زودتر برگزار خواهد شد؛
- از اول مهرماه تا آخر شهریورماه سال بعد یک سال تحصیلی محسوب می‌شود. دوره آموزش از اول مهرماه هر سال آغاز و تا پایان اردیبهشت‌ماه سال بعد ادامه می‌یابد و امتحانات پایانی نوبت دوم در خردادماه برگزار می‌شود.

۴-۴. هیئت وزیران

- هیئت وزیران نیز مصوبات زیر را در مورد تقویم آموزشی مدارس به تصویب رسانده است:
- تعیین ساعت شروع کار مدارس، دانشگاه‌ها و مؤسسه‌های آموزشی شهر تهران در ۷،۳۰ صبح در سال ۱۳۶۹؛
 - ساعت شروع کار مدارس در شهر تهران، ۷ صبح و در سال ۱۳۸۴؛
 - ساعت شروع کار مدارس و سازمان‌های اداری و بانک‌ها در استان‌ها با نظر استاندار تعیین می‌شود در سال ۱۳۸۴؛
 - ارائه لایحه بازگشایی مدارس در سال ۱۳۹۵ در راستای تحقق برنامه جامع کاهش آلودگی هوای کلان‌شهرها، لغو قانون بازگشایی و تصویب تقویم آموزشی مدارس کشور در هیئت وزیران.

۵. چالش‌های نظام تصمیم‌گیری در مورد تقویم آموزشی

مرور قوانین و مقررات مرتبط با تقویم آموزشی و شیوه اجرای آنها در سطح مدارس، نشان می‌دهد که عمده‌ترین دلایل مؤثر بر وضعیت نامناسب تقویم آموزشی مدارس شامل: تعدد مراجع تصمیم‌گیری (چهار مرجع)، نگاه متمرکز غالب این مراجع، بی‌توجهی به رویکرد مدرسه‌محوری، عدم توجه به سطوح اختیارات، نقض قوانین در مصوبات برخی نهادها و تعارض و تناقض مصوبات با یکدیگر است که در ذیل به اختصار به این چالش‌ها پرداخته می‌شود.

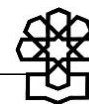
۵-۱. تعدد مراجع تصمیم‌گیر

همان‌گونه که بررسی مصوبات نهادها و مراجع نشان داد، همه مراجع تصمیم‌گیر کشور از مجلس شورای اسلامی تا شورای عالی آموزش و پرورش در مورد تقویم آموزشی مدارس به صورت مستقیم یا غیرمستقیم اقدام به تصمیم‌گیری و تعیین تکلیف کرده‌اند و شاید یکی از مهم‌ترین دلایل وضعیت نامناسب در مورد تقویم آموزشی معین نبودن سطوح و حیطه اختیارات هریک از این مراجع در خصوص تقویم آموزشی مدارس است. مصوبه مجلس شورای اسلامی مدارس و تعیین اول مهرماه به‌عنوان زمان بازگشایی مدارس سراسر کشور در قانون بازگشایی و قانون برنامه سوم مبنی بر «از تاریخ تصویب این قانون، تقویم آموزشی مدارس متناسب با شرایط اقلیمی و جغرافیایی هر منطقه با تصویب شورای عالی آموزش و پرورش تعیین می‌گردد.»، مصوبه هیئت وزیران در مورد ساعت شروع به‌کار مدارس تهران در ساعت ۷ و تغییر آن به ۷:۳۰ دقیقه و موافقت شورای عالی انقلاب فرهنگی با تعطیلی مدارس خاص کلیمیان در روزهای شنبه، نشانگر آن است که مصوبات سایر مراجع در تعارض با یکدیگر و در تعارض اساسی با مصوبه مجلس در قانون برنامه سوم هستند.

علاوه بر تعدد مراجع تصمیم‌گیر، یکی دیگر از چالش‌های مهم در بخش تقویم آموزشی، تعارض در مصوبات مراجع مختلف و حتی تعارض در مجموعه مصوبات شورای عالی آموزش و پرورش در زمینه تقویم آموزشی مدارس است.

۵-۲. تعارض مصوبات هیئت وزیران با قانون

نکته مهمی که در مورد مصوبات ۱۳۶۹/۶/۲۱ و ۱۳۸۴/۱۲/۲۸ هیئت وزیران، مبنی بر تعیین ساعات کار مدارس شهر تهران در ۷:۳۰ صبح (سال ۱۳۶۹) و لغو تغییر ساعت رسمی کشور و تغییر ساعت شروع کار مدارس در شهر تهران، ۷ صبح (سال ۱۳۸۴) و بند آخر مصوبه عبارت «ساعت شروع کار مدارس و سازمان‌های اداری و بانک‌ها در استان‌ها با نظر استاندار تعیین می‌شود.» مغایرت این مصوبات با قانون شوراهای آموزش و پرورش است. مطابق قانون شوراهای آموزش و پرورش «تصویب تقویم آموزشی مناطق

تابعه با توجه به شرایط اقلیمی و جمعیتی هر منطقه» از اختیارات شورای آموزش و پرورش استان است و لغو اختیارات این شورا توسط هیئت وزیران و محدود کردن آن به نظر استاندار، مغایرت صریح با قانون شوراها و آموزش و پرورش استان و شهرستان دارد. در لایحه پیشنهادی سال ۱۳۹۵ نیز همچنان نادیده گرفتن اختیارات شورای آموزش و پرورش و مغایرت مصوبه هیئت وزیران با قانون شوراها و آموزش و پرورش استان و شهرستان کاملاً مشهود است. در ماده واحد این لایحه این گونه ذکر شده: «تقویم آموزشی مدارس کشور با رویکرد افزایش کارایی و بهره‌وری نظام آموزشی توأم با حفظ سلامت جسم و روان دانش‌آموزان مقاطع مختلف تحصیلی با توجه به خصوصیات اقلیم مناطق مختلف کشور به پیشنهاد وزارت آموزش و پرورش به تصویب هیئت وزیران می‌رسد». همچنین مصوبه سال ۱۳۸۴ هیئت وزیران و لایحه پیشنهادی سال ۱۳۹۵ با ماده (۱۴۸) قانون برنامه سوم که تدوین تقویم آموزشی مدارس متناسب با شرایط اقلیمی و جغرافیایی هر منطقه را به شورای عالی آموزش و پرورش واگذار کرده مغایرت دارد.

۳-۵. تعارض در تعیین تعداد ساعات یا جلسات آموزشی

در مصوبه ۱۳۸۹/۱۲/۵ شورای عالی آموزش و پرورش با عنوان ساماندهی زمان آموزش در دوره ابتدایی، برنامه هفتگی مدارس ابتدایی به میزان حداقل ۸۰۰ جلسه در طول سال و برنامه هفتگی مدرسه در قالب ۲۵ جلسه و منحصراً در پنج روز اول هفته سازمان‌دهی و اجرا شود. در ماده (۳) این مصوبه نیز تصریح شده؛ زمان شروع و پایان ساعات کار روزانه مدارس برحسب شرایط جغرافیایی و افق محلی هر منطقه با پیشنهاد اداره کل آموزش و پرورش استان و تأیید شورای آموزش و پرورش استان تعیین می‌شود. در برنامه درسی ملی مصوب شورای عالی آموزش و پرورش در سال ۱۳۹۰ در مورد ساختار و زمان آموزش در دوره ابتدایی این گونه آمده است: زمان آموزش هر پایه تحصیلی در دوره ابتدایی ۹۲۵ ساعت، خواهد بود. علاوه بر این، در همه پایه‌ها ۵۰ ساعت به فعالیت‌های خارج از کلاس و مدرسه متناسب با اقتضات برنامه درسی هر حوزه یادگیری اختصاص می‌یابد و ۵۰ ساعت متناسب با شرایط و اقتضات محیطی در اختیار استان‌ها، مناطق و مدارس قرار می‌گیرد (جمعاً ۱۰۰ ساعت). بر مبنای مصوبه سال ۱۳۹۰ شورای عالی آموزش و پرورش زمان آموزش در دوره ابتدایی ۱۰۲۵ ساعت در یک سال تحصیلی است.

بر مبنای این دو مصوبه، شورای عالی آموزش و پرورش در فاصله یک سال، شاخص سنجش زمان آموزش را از «جلسه» به «ساعت» و طول دوره آموزش را از ۸۰۰ جلسه به ۱۰۲۵ ساعت افزایش داده است. علاوه بر این، برای اجرای ۹۲۵ ساعت آموزش به صورت پنج روز ۵ ساعتی در هر هفته، ۳۷ هفته آموزشی که معادل ۹ ماه است زمان نیاز است. از طرفی ساعات کار موظف معلمان دوره ابتدایی ۲۴ ساعت در هفته (بالاجبار ۲۵ ساعت) بیشتر نیست و لذا ساعات کار موظف معلمان به پوشش دادن ۱۰۰ ساعت برنامه خارج از مدرسه قادر نیست. از طرفی در هیچ‌یک از مصوبات شورا برای تأمین نیروی انسانی

۱. کلیات لایحه بازگشایی مدارس به شماره ثبت ۲۵۰ در کمیسیون آموزش، تحقیقات و فناوری مورد موافقت قرار نگرفت.

مورد نیاز برای اجرای این ۱۰۰ ساعت پیش‌بینی لازم صورت نگرفته است؛ بنابراین مصوبه شورای عالی عملاً قابلیت اجرایی ندارد و تاکنون نیز اجرای آن جنبه شعاری و تشریفاتی داشته است.

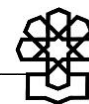
۴-۵. تعارض در تعیین شروع و پایان سال تحصیلی

برمبنای قانون بازگشایی مدارس، مصوب سال ۱۳۷۶ مجلس شورای اسلامی، زمان بازگشایی مدارس در سراسر کشور همه‌ساله اول مهرماه بوده و تا پایان اردیبهشت‌ماه ادامه می‌یابد. برمبنای برنامه درسی ملی مصوب سال ۱۳۹۰ شورای عالی آموزش و پرورش، سال تحصیلی از اول مهرماه هر سال شروع و تا پایان شهریورماه سال بعد ادامه خواهد داشت.

در آیین‌نامه آموزشی دوره اول متوسطه پیش‌حرفه‌ای دانش‌آموزان با نیازهای ویژه، مصوب سال ۱۳۹۷ شورای عالی آموزش و پرورش در مورد آغاز و پایان سال تحصیلی این‌گونه ذکر شده: از اول مهرماه تا آخر شهریورماه سال بعد یک سال تحصیلی محسوب می‌شود. دوره آموزش از اول مهرماه هر سال آغاز و تا پایان اردیبهشت‌ماه سال بعد ادامه می‌یابد.

در اساسنامه مدارس عشایری مصوب سال ۱۳۹۳ شورای عالی آموزش و پرورش؛ این‌گونه ذکر شده: زمان آموزش در مدارس کوچ‌رو، به‌گونه‌ای تعیین شود که کمتر از زمان مقرر در برنامه درسی ملی نباشد. زمان اجرای ارزشیابی تحصیلی نوبت‌های پایانی از سوی شورای برنامه‌ریزی استان و براساس شرایط جغرافیایی، اقلیمی و اجتماعی مناطق عشایری تعیین می‌شود. برمبنای این مصوبه، تعیین «زمان آموزش»، «جبران کسری زمان آموزش»، «زمان اجرای ارزشیابی تحصیلی نوبت‌های پایانی» به استان‌ها تفویض اختیار شده است.

با مقایسه قانون بازگشایی مدارس و مصوبات شورای عالی آموزش و پرورش که بعد از این قانون به تصویب رسیده به‌وضوح می‌توان دریافت که مصوبات مذکور تنها در شروع هم‌زمان بازگشایی مدارس در روز اول مهر اشتراک داشته‌اند و سایر مؤلفه‌های تقویم آموزشی توسط شورای عالی آموزش و پرورش تغییر یافته است. نکته مهم دیگر در مورد مصوبه سال ۱۳۹۳ شورای عالی آموزش و پرورش این است که این شورا، «سال تحصیلی» را از اول مهرماه تا آخر شهریورماه سال بعد و «دوره آموزش» را از اول مهرماه هر سال آغاز و تا پایان اردیبهشت‌ماه سال بعد تعیین کرده و بدون ذکر تفاوت میان این سال تحصیلی و دوره آموزش از ابهامات موجود در این زمینه است. مقایسه این مصوبه با قانون بازگشایی که «زمان بازگشایی مدارس» را از اول مهرماه بوده و تا پایان اردیبهشت‌ماه تعیین کرده است بر ابهام موجود و نامفهوم بودن مصوبات شورای عالی آموزش و پرورش در این زمینه می‌افزاید. بی‌توجهی این مصوبات به ماده (۱۴۸) قانون برنامه سوم و عدم تصویب آیین‌نامه منسجمی برای تنظیم تقویم آموزشی متناسب با شرایط اقلیمی و جغرافیایی هر منطقه آن از سوی شورای عالی آموزش و پرورش نیز قابل تأمل است. نکته مهم دیگر آنکه، باینکه قانونگذار در قانون برنامه سوم اختیار «تنظیم تقویم آموزشی متناسب با شرایط اقلیمی

و جغرافیایی هر منطقه» را به شورای عالی آموزش و پرورش واگذار کرده است، برخی از مسئولان آموزش و پرورش دلیل اصلی وضعیت نامناسب تقویم آموزشی را محدودیت ایجاد شده در قوانین بیان داشته‌اند.

۵-۵. تقویم آموزشی و فاصله گرفتن با برنامه محوری

یکی از نکات مهم و اساسی در تدوین تقویم آموزشی، پاسخ به این سؤال است که آیا برنامه‌ریزی آموزشی و تدوین تقویم آموزشی باید بر مبنای اهداف دوره‌های تحصیلی و برنامه‌های درسی اقدام کرد؟ یا برعکس؟ یعنی بدون توجه به اینکه اهداف و محتوای برنامه‌های هر پایه و هر دوره به صورت دقیق معین شوند، آیا می‌توان نسبت به تعیین چارچوب و ظرف زمانی فعالیت مدارس اقدام کرد و سپس به دنبال تدوین برنامه برای پر کردن زمان تعیین شده بود؟ بنابر پژوهش‌های مختلفی که در این زمینه انجام شده است، اهداف علاوه بر اینکه نقطه رسیدن هستند، وسیله راهنمایی و هماهنگی در برنامه‌ها و ساماندهی و بسترسازی برای اجرا نیز می‌باشند.

تصویب برنامه درسی ملی در سال ۱۳۹۱ و تعیین ساعات آموزشی سالیانه هر پایه تحصیلی قبل از تصویب اهداف دوره‌های تحصیلی^۱ نشانگر بی‌توجهی به برنامه‌ها و اهداف آموزشی است و آنچه ملاک قرار گرفته، تعیین یک ساعت معین برای فعالیت مدارس بدون توجه به برنامه‌ها و اهداف هریک از دوره‌ها و پایه‌های تحصیلی است.

۵-۶. نگرش غیرجامع در اجرای سند تحول و بی‌اعتنایی به اقتضائات دوره‌های تحصیلی

یکی دیگر از چالش‌های اساسی تقویم آموزشی مدارس در دوره ابتدایی، عدم استقرار ساختار دوره‌های تحصیلی منطبق بر سند تحول بنیادین آموزش و پرورش است. بر مبنای سند تحول دوره شش‌ساله ابتدایی به دو دوره سه‌ساله تقسیم می‌شود و در هریک از این دوره‌ها برنامه‌های مختلف از طراحی و چیدمان و رنگ‌آمیزی کلاس تا تقویم آموزشی و ساعات شروع و زنگ‌های استراحت متناسب با اقتضائات سنی دانش‌آموزان طراحی می‌شود. عدم تفکیک مدارس ابتدایی به دو دوره سبب شده عملاً امکان تدوین تقویم آموزشی متناسب با هریک از دوره‌ها اجرایی نشود. عدم تدوین تقویم آموزشی مستقل برای مدارس دوره اول ابتدایی و گنجاندن ۲۵ ساعت در هفته برای آموزش این دانش‌آموزان و الزام به حضور یکسان دانش‌آموزان پایه اول با پایه ششم، نمادی دیگر از عدم تبعیت تقویم آموزشی مدارس از اهداف و برنامه‌های درسی و عدم تناسب آن با اقتضائات هر دوره و پایه است.

۱. اهداف دوره‌های تحصیلی هفت سال بعد یعنی در سال ۱۳۹۸ به تصویب شورای عالی آموزش و پرورش رسیده است.

۶. تجربیات سایر کشورها در زمینه تقویم آموزشی

نوع در تقویم آموزشی مدارس و زمان شروع و پایان متفاوت برای سال تحصیلی و تعطیلات، ویژگی مشترک تقویم آموزشی بیشتر کشورهاست. در بیشتر کشورها تعداد روزها و هفته‌های سال تحصیلی و فعالیت آموزشی مدارس^۱ از ۱۷۳ روز تا ۲۲۲ روز و تعداد ساعات آموزشی از ۸۷۵ ساعت تا ۱۱۷۷ ساعت متغیر است. مدارس معمولاً در روز اول هفته از یک ماه معین (کشورهای اروپایی بیشتر سپتامبر و آگوست)، بازگشایی می‌شوند، اما ممکن است برخی مدارس یک تا دو هفته زودتر یا دیرتر شروع شوند **ولی آنچه در شروع و پایان زمان سال تحصیلی اصل است، رعایت زمان تعیین شده برحسب تعداد روز فعالیت مدارس و تشکیل ساعات هر درس است.**

در مدارس عمومی آرلینگتون ایالت واشینگتن،^۲ تقویم آموزشی هر سال را هیئت مدیره مدرسه به تصویب می‌رساند. نظرسنجی از همه دانش‌آموزان و اولیای آنها بخش مقدماتی تدوین تقویم آموزشی و انتشار جمع‌بندی نظرات و دلایل اتخاذ تصمیمات و پاسخ به سؤال‌های احتمالی نیز به صورت عمومی و در صفحه وب مدارس بخش نهایی فرایند تصویب تقویم آموزشی است. در این مدارس شروع و پایان سال تحصیلی و تعطیلات فصلی برای هریک از پایه‌ها و به تفکیک دانش‌آموزان و کارکنان مشخص شده است، ذکر جلسات رسمی مدرسه که معلمان و اولیا باید در آنها حضور داشته باشند بخش دیگری از تقویم آموزشی این مدارس است. در امارات متحده عربی، تقویم آموزشی را به صورت سالیانه وزارت آموزش و پرورش ابلاغ می‌کند. در این کشور تعطیلات دانش‌آموزان و تعطیلی مدارس و کارکنان به صورت جداگانه تعیین می‌شود. سال تحصیلی در کشور امارات^۳ از ۱۸۲ تا ۱۸۵ روز با احتساب زمان امتحانات، مدارس علاوه بر تعطیلات رسمی و تابستانی دارای سه هفته تعطیلات زمستانی، دو هفته تعطیلات بهاری در بین سال تحصیلی هستند.

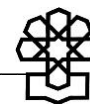
۱-۶. وجود سال تحصیلی مستقل برای معلمان و کارکنان

در برخی کشورها به دلیل آمادگی هرچه بیشتر معلمان و حضور آنها در قبل و بعد از حضور دانش‌آموزان؛ سال تحصیلی معلمان از یک روز تا ۱۵ روز زودتر از سال تحصیلی دانش‌آموزان آغاز و چند روز نیز دیرتر پایان می‌یابد. استرالیا، اسلوانی، بلژیک از جمله این کشورها هستند. در برخی دیگر از کشورها تعیین زمان آغاز و پایان سال تحصیلی معلمان به صورت مستقل از دانش‌آموزان در اختیار مدارس است.

۱. مطابق مصوبه شورای عالی آموزش و پرورش فعالیت مدارس در ایران طی یک سال تحصیلی ۲۵ هفته (پنج روز فعالیت) یا ۱۸۵ روز است. تعداد ساعات آموزشی در دوره ابتدایی ۹۲۵ ساعت به اضافه ۱۰۰ ساعت ویژه منطقه و مدرسه، در متوسطه اول ۱۱۱۰ ساعت به اضافه ۱۰۰ ساعت، متوسطه دوم ۱۲۹۵ ساعت به اضافه ۱۰۰ ساعت و متوسطه فنی و حرفه‌ای و کاردانش ۱۴۸۰ ساعت به اضافه ۱۰۰ ساعت است.

2. <https://www.apsva.us/engage/school-year-2020-21-calendar/>

3. <https://u.ae/en/information-and-services/education>

۲-۶. تعیین ساعات و تعداد روز فعالیت مدارس و تفویض اختیار سایر موارد به مناطق و

مدارس

در کشور استونی^۱ یک سال تحصیلی از اول سپتامبر آغاز می‌شود و یک دوره تحصیلی کمتر از ۱۷۵ روز مطالعه (۳۵ هفته) نخواهد بود. تعطیلات مدرسه (و بر همین اساس پایان سال تحصیلی) با آیین‌نامه وزیر آموزش و پرورش برای هر سال تحصیلی تعیین می‌شود. براساس پیشنهاد رئیس مدرسه و با تأیید هیئت امناء، یک مدرسه می‌تواند تعطیلات مدرسه‌ای متفاوت از آنچه وزیر تعیین کرده است، در نظر بگیرد با توجه به اینکه در سال تحصیلی چهار مورد وجود دارد. تعطیلات مدرسه با حداقل مدت زمان حداقل ۱۲ هفته که به‌موجب آن تعطیلات تابستانی حداقل هشت هفته است.

در کشور دانمارک^۲ علاوه بر تعطیلات رسمی و یکسان پایان هفته و تعطیلات مناسبتی و مذهبی، تعداد روزهای تعطیلی مدارس برحسب دوره تحصیلی معین می‌شود. تعطیلات آخر هفته و تعطیلات عمومی در این کشور ۱۶۶ روز است و به‌تبع آن تعداد روز فعالیت مدارس در سال ۲۰۰ روز است. تعطیلات زمستانی در کل کشور متفاوت است و تعیین آن در اختیار شهرداری است که تصمیم می‌گیرد که تعطیلات زمستانی هفت یا هشت هفته باشد. در برخی موارد ممکن است وزارتخانه دستورالعملی را برای توزیع تعطیلات صادر کند.

در فنلاند^۳ هر سال تقویم آموزشی مدارس تعیین و اطلاع‌رسانی می‌شود. تعداد روزهای فعالیت مدارس در این کشور در هر سال ۱۸۸ روز است. تاریخ دقیقی برای شروع و پایان سال تحصیلی معلمان وجود ندارد، زیرا وظایف آنها طبق توافق جمعی برای معلمان تنظیم می‌شود. در این توافقنامه طرفین توافق کرده‌اند که معلمان دارای تعطیلات محاسباتی باشند که از اواسط ژوئن آغاز می‌شود و مدت تعطیلات عمدتاً به سال‌های اشتغال بستگی دارد. در عمل، تعطیلات معلمان هم‌زمان با تعطیلات دانش‌آموزان است. باین‌حال، معلمان وظایف برنامه‌ریزی و توانمندسازی خود را دارند که باید در طول سال تحصیلی و خارج از آن انجام دهند. به‌طور کلی معلمان چند روز قبل از دانش‌آموزان سال تحصیلی را شروع می‌کنند.

در فرانسه، ساعت‌های آموزشی سالیانه در برنامه درسی برای هر موضوع و برای هر سطح از آموزش تعیین شده است. سال تحصیلی شامل ۳۶ هفته و در دوره ابتدایی، ساعت آموزش در هفته بیست و چهار است که طی ۹ نیم‌روز^۴ انجام می‌شود. زمان آموزش ۴،۵ روز در هفته (دوشنبه، سه‌شنبه، پنجشنبه و جمعه، کل روز و چهارشنبه صبح)، با حداکثر ۲۴ ساعت آموزش است که زمان استراحت و ناهار نیز حداقل یک ساعت و نیم است. از سپتامبر سال ۲۰۱۷، مدارس می‌توانند به‌جای صبح چهارشنبه در صبح شنبه فعالیت داشته باشند. مدارس مجاز هستند برای جبران کاهش زمان آموزش هفتگی، از تعطیلات کم کنند.

1. Estonia
2. Denmark
3. Finland

۴. به این صورت که دانش‌آموزان باید در هر هفته، ۹ نصف روز در مدارس حضور یابند. مدارس در بعضی روزها (عموماً ۴ روز) هم نیم‌روز صبح و هم نیم‌روز بعدازظهر و بعضی روزها فقط نیم‌روز صبح را فعالیت می‌کنند.

۳-۶. تدوین و اطلاع‌رسانی تقویم آموزشی

در بسیاری از کشورها مانند ژاپن هر مدرسه ملزم به تدوین تقویم آموزشی و اطلاع‌رسانی آن به اولیا و معلمان است. در این تقویم روزهای حضور معلمان، روزهای حضور دانش‌آموزان، جلسات اولیا با معلمان، جلسات شورای معلمان و دیگر جلسات مهم در تقویم آموزشی درج می‌شوند و به اطلاع همه افراد می‌رسد.

۴-۶. ساعت شروع مدارس متناسب با طلوع و غروب خورشید

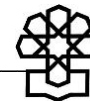
در پژوهشی که (ویتون، فیرو و کرافت؛ ۲۰۱۵) در بین ۳۹،۷۰۰ مدرسه دولتی دوره‌های مختلف تحصیلی ایالات‌متحده (با ۲۶،۳ میلیون دانش‌آموز)، در مورد ساعت آموزشی مدارس آمریکا انجام داده‌اند، به این نتیجه دست یافتند که میانگین زمان شروع ۸:۰۳ صبح و ساعت شروع فعالیت بیش از ۹۷ درصد مدارس از ساعت ۸ صبح به بعد است و کمتر از ۷ درصد آنها دانش‌آموزان قبل از ۸ صبح در مدرسه حضور می‌یابند. ساعت شروع فعالیت ۱۸ درصد مدارس نیز بعد از ساعت ۸:۳۰ است. در این پژوهش وجود تفاوت قابل توجه بین ساعات فعالیت مدارس در هریک از ایالت‌ها (برحسب ساعت محلی) نیز مهم و قابل تأمل است. توجه به این نکته نیز حائز اهمیت است که ایالات‌متحده دارای چهار ساعت محلی است و هرچند ایالت که در نصف‌النهارهای نزدیک به هم قرار دارند دارای ساعت محلی خاص منطقه خود هستند.

۷. بررسی راهکارها و پیشنهادهای طرح شده اخیر

در تجربیات و مصوبات مرتبط با تقویم آموزشی چند راهکار آزمون خود را پس داده و میزان اثربخشی مثبت و منفی آنها در میدان عمل سنجیده شده است. این رویکردها شامل؛ رویکرد تمرکزگرا با تأکید بر یکسان بودن زمان شروع و پایان فعالیت مدارس و رویکرد دیگر تفویض اختیار به شوراهای آموزش و پرورش در یک چارچوب کلان است؛ اما علاوه بر این دو راهکار، از سوی برخی نهادها چند پیشنهاد برای تغییر در تقویم آموزشی مطرح شده است. مهم‌ترین این پیشنهادهای شامل «ایجاد تعطیلات زمستانی مدارس» و «کاهش تعطیلات تابستانی» است که در ذیل به بررسی آنها پرداخته می‌شود.

۱-۷. ایجاد تعطیلات زمستانی مدارس

هرچند موضوع فعالیت مدارس و تعلیم و تربیت دانش‌آموزان بسیار مهم‌تر از آن است که با هدف رونق بخشیدن به سفرهای زمستانی، قصد شود در آن تغییرات نامناسبی ایجاد شود؛ اما درعین حال پرداختن به طرح‌ها و استدلال‌های مطرح شده در مورد تعطیلات زمستانی مدارس ضرورت دارد. طرح تعطیلات زمستانی مدارس چندین بار از سوی سازمان حفاظت از محیط زیست و سازمان میراث فرهنگی با استدلال تأثیر تعطیلی مدارس بر کاهش آلودگی هوا و رونق سفر در فصل زمستان مطرح شده است. مشابه این

طرح در سال ۱۳۷۵ نیز با هدف ایجاد امکان مسافرت‌های زمستانی خانواده‌ها و ایران‌گردی در فصل زمستان مطرح و برای مدت کوتاهی اجرا شد، اما با توجه به مشکلاتی که در برخی مناطق به دلیل ناسازگاری جغرافیایی و شرایط آب‌وهوایی و سپس ترمی - واحدی شدن مدارس به وجود آمد، با تصویب قانون بازگشایی مدارس در سال ۱۳۷۶ این طرح عملاً به فراموشی سپرده شد.

از آنجا که تاکنون پژوهشی دقیق و علمی اثر مثبت تعطیلی مدارس بر کاهش آلودگی هوا را به اثبات نرسانده است، طرح این ادعا فاقد پشتوانه علمی است. از طرف دیگر محاسبه هزینه‌های سنگین تعطیلی یک روز مدارس در مقایسه با هزینه‌هایی که دولت باید برای کاهش آلودگی هوا انجام دهد می‌تواند مقرون به صرفه بودن و درستی تصمیم تعطیلی مدارس برای کاهش آلودگی هوا را کاملاً غیرعقلایی بنماید. همچنین احتمال هم‌زمانی بازه تعطیلی زمستانی مدارس با بازه زمانی آلودگی هوا بسیار اندک و نزدیک به صفر است. در مجموع مرتبط ساختن تعطیلی مدارس با کاهش آلودگی هوا دارای پشتوانه و استدلال محکمی نیست.

در خصوص تعطیلات زمستانی و اثر آن بر توزیع سفرها و رونق گردشگری، پاسخ این سؤال که مانع چند درصد خانواده‌ها برای سفر زمستانی تعطیل نبودن مدارس است؟ مطابق عرف خانواده‌های ایرانی، بیشتر خانواده بخشی از درآمد سالیانه خود را برای یک یا حداکثر دو نوبت سفر در بهار و تابستان پس‌انداز می‌کنند. از طرف دیگر مدارس در خصوص همراهی با اولیا و دانش‌آموزان برای سفرهای خانوادگی محدودیت چندانی قائل نبوده و نیستند و تنها نگرانی خانواده‌ها جبران عقب‌ماندگی دانش‌آموز در برخی دروس است که با توسعه امکانات آموزش مجازی قابل‌رفع است.

همچنین اگر هدف تعطیلی مدارس در زمستان، توسعه گردشگری باشد، باید هماهنگی لازم میان دستگاه‌ها و سازمان‌های مختلف دولتی و غیردولتی، کارخانه‌ها و ... برای تعطیلی یا امکان مرخصی اولیا فراهم شود تا والدین بتوانند برای مسافرت در تعطیلات زمستانی مدارس اقدام کنند، در غیر این صورت این تعطیلات ثمره‌ای جز نگرانی برای والدین شاغل و افزایش احتمال بروز آسیب‌های اجتماعی و اخلاقی برای دانش‌آموز ندارد. امکان اندک سفر در زمستان و سرما و یخبندان‌های احتمالی در مناطق سردسیر و خطرات چند برابری سفرهای زمستانی از دیگر نکات قابل‌توجه در خصوص تعطیلات زمستانی مدارس است. امکان سفر زمستانی علاوه بر ارتباط با تعطیلی دانش‌آموزان و اولیا، به میزان دسترسی به جاده‌های مناسب برای تردد در زمستان، مراکز اقامتی مجهز به وسایل گرمایش و قیمت مناسب طی مسیر و مساعد بودن شرایط آب‌وهوایی نیز بستگی دارد.

نکته قابل‌تأمل در استدلال‌های موافقان و افراد پیگیر تعطیلات زمستانی، استناد به وجود تعطیلات زمستانی در بیشتر کشورهای اروپایی و آمریکایی است. در این خصوص توجه به این موضوع مهم است که تعطیلات زمستانی در این کشورها، مقارن با تعطیلات مذهبی و عید کریسمس آنهاست و در دو هفته تعطیلات زمستانی آنها، علاوه بر مدارس، سایر دستگاه‌ها و سازمان‌ها نیز تعطیل هستند و به‌نوعی همانند

هفته اول تعطیلات نوروز در ایران است و تعطیلات کریسمس جزو تعطیلات ثابت ملی در تقویم کشور آنهاست و خاص مدارس نیست.

ابهام‌های اساسی در مورد طرح تعطیلات زمستانی مدارس را می‌توان در موارد ذیل خلاصه کرد:

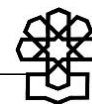
۱. نبود امکانات لازم سفر برای مناطق روستایی سردسیر کشور،
۲. عدم امکان سفر برای والدین شاغل در دستگاه‌ها و سازمان‌های دولتی،
۳. نبود امکانات اقامتی، تجهیزات و وسایل نقلیه عمومی مناسب برای مسافرت در فصل زمستان از استان‌های سردسیر همانند (آذربایجان غربی، آذربایجان شرقی، کردستان، چهارمحال بختیاری و ...)،
۴. امکان کم مسافرت به شهرستان‌ها و سرمای هوا و اشتغال والدین،
۵. محدودیت بیشتر امکانات تفریحی، فرهنگی، ورزشی برای استفاده دانش‌آموزانی که امکان سفر ندارند،
۶. افزایش احتمال ابتلا به بیماری‌های ویروسی شایع در فصل سرد و عفونت‌های ناشی از سرما و احتمال اختلال در روند آموزش پس از تعطیلات.

۲-۷. کاهش تعطیلات تابستانی

تعطیلات سه‌ماهه تابستانی مدارس، آن‌هم به‌صورت تقریباً یکسان و در همه دوره‌های تحصیلی و همه استان‌های کشور یکی از مسائلی است که شاید بتوان گفت برحسب عرف و عادت در کشور ساری و جاری است. سؤال اینجاست که چنین تعطیلاتی با این کمیت و کیفیتی برای همه دوره‌های تحصیلی به چه میزان در راستای بهبود کیفیت نظام تعلیم و تربیت و ارتقای توانمندی‌های یادگیری دانش‌آموزان مؤثر است؟ بررسی تعطیلات مدارس سایر کشورها در فصول مختلف سال، نشان می‌دهد طول مدت و زمان شروع و پایان تعطیلات بلندمدت یا تابستانی مدارس متناسب با اقتضات و شرایط زندگی مردمان هر منطقه متغیر است. برای مثال در اسپانیا تعطیلات بین ۸ تا ۱۴ هفته به‌طور مشترک و متناسب با اقتضات منطقه‌ای تعیین شده است.

۸. جمع‌بندی و رویکردهای اصلی راهکار پیشنهادی

در مجموع می‌توان گفت میان اقتضات و ضرورت‌های مورد نیاز دانش‌آموزان و مدارس در زمینه مدیریت زمان آموزش و تقویم آموزشی با قوانین و اسناد بالادستی و آنچه در عمل انجام می‌شود فاصله زیادی وجود دارد. به‌طور خلاصه دلایل عمده این وضعیت عبارتند از: ۱. تعدد مراجع تصمیم‌گیری (چهار مرجع)، ۲. حاکمیت نگاه متمرکز بر بیشتر مصوبات این مراجع، ۳. بی‌توجهی به رویکرد مدرسه‌محوری

و تفویض اختیار، ۴. نادیده گرفتن اختیارات شورای آموزش و پرورش استان و شهرستان و شورای مدرسه، ۵. نقض قانون شوراها در برخی مصوبات شورای عالی آموزش و پرورش، ۶. تعارض میان برخی مصوبات شورای عالی آموزش و پرورش با هم و با برخی مصوبات هیئت وزیران. در ادامه، رویکردهای اصلی برای تدوین راهکارهای پیشنهادی ذکر شده است.

۸-۱. تفویض اختیار به شوراهای آموزش و پرورش استان و شهرستان و انعطاف در تقویم آموزشی

پژوهش‌های مختلف انجام شده در داخل و خارج از کشور و تجربیات کشورهای موفق در زمینه آموزش و پرورش نشان می‌دهد انعطاف در تقویم آموزشی با رعایت یک چارچوب کلان مبتنی بر اهداف آموزشی یک اصل اساسی در تدوین تقویم آموزشی است. آنچه اصل اساسی در هر برنامه آموزشی باید باشد، تحقق اهداف آموزشی و اجرای این فعالیت‌ها از نظر ساعت شروع و پایان، روز شروع و پایان و بسیاری موارد دیگر باید به صورت منعطف به شوراهای آموزش و پرورش استان، شهرستان و مدرسه واگذار شود. به عنوان مثال در تقویم آموزشی تعیین می‌شود که یک مدرسه باید در یک سال ۲۰۰ روز فعالیت آموزشی با میانگین ۵ ساعت در روز داشته باشد، یا به تفکیک هر درس ساعات فعالیت و تشکیل کلاس معین می‌شود و اختیار تعیین سایر موارد به تناسب به شورای آموزش و پرورش شهرستان، منطقه و مدرسه واگذار می‌شود.

از طرف دیگر تعطیلات پیش‌بینی نشده و مکرر مدارس موجب برهم خوردن تقویم آموزشی مدارس می‌شود که به دلیل تفاوت‌های فراوان مدارس در موقعیت جغرافیایی، دوره و پایه تحصیلی با یک تصمیم متمرکز قابل حل نیست. عملکرد درست و به موقع در این زمینه، نیازمند تصمیم‌های منطقه‌ای و مدرسه‌محور، مبتنی بر موقعیت‌های واقعی و توسط نزدیک‌ترین و مطلع‌ترین افراد است. موقعیت جغرافیایی، گستردگی و تنوع آب‌وهوایی کشور سبب شده مناطق مختلف کشور از شرق تا غرب در زمان طلوع و غروب خورشید حدود یک ساعت تفاوت داشته باشند. بر این مبنا و به استناد قانون تشکیل شوراهای آموزش و پرورش، ضرورت واگذاری اختیار اتخاذ تصمیم در مورد ساعات شروع و خاتمه فعالیت مدارس در هر شهرستان، تعطیلات فصلی متناسب با اقتضات اقتصادی، اجتماعی شهرستان و تنظیم تقویم آموزشی مدارس به شوراهای آموزش و پرورش شهرستان‌ها، راهکار بهینه مدیریت این امر و راهکار مواجهه هوشمندانه و متناسب با تعطیلات اضطراری مدارس در پدیده‌ایی همچون آلودگی هوا، سرما و یخبندان، سیل، زلزله و ... است. اقلیم ۱۰ چهره، پهناوری شرقی، غربی کشور و به تبع آن تفاوت یک ساعته در طلوع و غروب خورشید و اقتضات دوره‌های مختلف تحصیلی و همراهی برخی دانش‌آموزان در فعالیت‌های اقتصادی همراه با والدین، داشتن یک تقویم آموزشی و تعطیلات (تابستانی و زمستانی)

را نقض می‌کند و انعطاف و تفویض اختیار استانی و شهرستانی حتی مدرسه‌ای را در مورد تدوین تقویم آموزشی ضرورت می‌داند.

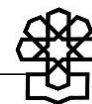
تدوین تقویم آموزشی مدارس متناسب با شرایط اقلیمی و جغرافیایی هر منطقه از وظایفی است که در ماده (۱۴۸) قانون برنامه سوم به شورای عالی آموزش و پرورش واگذار شده است. همچنین بند «۲» ماده (۴) قانون تشکیل شوراهای آموزش و پرورش تصویب تقویم آموزشی مناطق تابعه با توجه به شرایط اقلیمی و جمعیتی هر منطقه جزو وظایف شورای آموزش و پرورش استان تعیین شده است. به استناد این دو قانون و شرایط مختلف اقلیمی و آب‌وهوای استان‌ها و مناطق مختلف کشور ایجاب می‌کند زمان فعالیت‌های آموزشی و تربیتی مدارس در مناطق مختلف با توجه به شرایط و اقتضات آنها طراحی شود. توجه به اجرای مفاد قانون تشکیل شوراهای آموزش و پرورش استان و شهرستان و تدوین چارچوب‌های کلان تقویم آموزشی در سطح استان و شهرستان و همچنین الزام شورای مدرسه به تصویب، ابلاغ و اطلاع‌رسانی تقویم آموزشی مدرسه مبتنی بر اهداف و برنامه‌های درسی ملی، چارچوب کلان استان و شهرستان و متناسب با اقتضات مدرسه چند ماه قبل از سال تحصیلی یکی از اقدام‌های بسیار مهم است که تا حد زیادی به کیفیت فعالیت‌های آموزشی می‌انجامد.

۲-۸. شروع سال تحصیلی در اولین روز هفته متناسب با اقتضات

یکی از مسائل مهم در مدیریت زمان آموزش، شروع رسمی فعالیت مدارس در ابتدای مهر و بعد از تعطیلات نوروز است. تعیین یک روز ثابت (اول مهر یا ۱۴ فروردین) به عنوان شروع فعالیت مدارس و عدم توجه به تعطیلی روزهای قبل یا بعد از این دو تاریخ، یکی از رویدادهایی است که عملاً چند روز از سال تحصیلی را به حالت نیمه‌تعطیل درمی‌آورد. شروع تعطیلات نوروز در اسفندماه نیز تا حد زیادی از همین قاعده تبعیت می‌کند. به نظر می‌رسد برای پرهیز از چنین وضعیتی و تعیین یک تاریخ یکسان برای شروع و پایان فعالیت مدارس در هر سال، نیاز است اختیارات شورای آموزش و پرورش استان و شهرستان در مورد تقویم آموزشی به رسمیت شناخته شود و هر یک بتوانند بر مبنای فرهنگ و اقتضات استانی و شهرستانی خود، شروع و پایان سال تحصیلی را به روز اول هفته و به تناسب آن زمان پایان فعالیت را به روز پایان هفته تغییر دهند. برای مثال اگر در یک سال تحصیلی شروع سال تحصیلی (فرضاً اول مهر) چهارشنبه قرار گرفت، شورای آموزش و پرورش شروع سال تحصیلی را به شنبه ۴ مهرماه تغییر دهد و از آن طرف نیز پایان سال تحصیلی را نیز با همین الگو و برحسب تعداد هفته‌های فعالیت الزامی مدارس تعیین کند.

۳-۸. تقسیم‌بندی تعطیلات به دو گروه تعطیلات رسمی (ملی) و تعطیلات منطقه‌ای

بدیهی است که تعطیلات رسمی شامل همه مدارس و همه دستگاه‌های دولتی است و در کل کشور

یکسان اعمال می‌شود؛ اما تعطیلات منطقه‌ای و استانی بنا بر شرایط استان و منطقه، در تقویم آموزشی در شورای آموزش و پرورش تصویب می‌رسد و رئیس شورا به همه نهادها و دستگاه‌های سازمانی برای اجرا ابلاغ می‌کند. لذا دادن اختیارات متناسب به استان‌ها و شهرستان‌ها برای تدوین تقویم آموزشی متناسب بر مبنای تعطیلات ملی و منطقه‌ای نیز ضرورت دارد. از این دست تعطیلات می‌توان به تعطیلی برخی شهرها مانند مشهد و قم در برخی مناسبت‌های مذهبی، ملی و انقلابی و مانند اینها اشاره کرد.

۴-۸. یکسان‌سازی تعطیلات مدارس و سایر دستگاه‌ها و کسب و کارهای بزرگ

ناهماهنگی تعطیلات مدارس با تعطیلات و اوقات فراغت اولیای شاغل سبب می‌شود عملاً تعطیلات مدارس چندان مورد استفاده دانش‌آموزان و اولیا قرار نگیرد. تعطیلی مدارس و فعالیت ادارات و سازمان‌ها در ایام نوروز تا حد زیادی سبب می‌شود بخش عمده‌ای از تعطیلات نوروزی مدارس برای بسیاری از خانواده‌ها مفید واقع نشود و دانش‌آموزان به دلیل اشتغال والدین به خوبی از این تعطیلات استفاده نکنند. تعطیلی مدارس در روز پنجشنبه و فعالیت ادارات و سازمان‌ها در این روز سبب شده است، عملاً هدف اصلی این طرح که ایجاد شرایطی برای حضور فرزندان در کنار خانواده‌هاست محقق نشود. از این رو تعطیلی مدارس به تنهایی نه امکان و رونق سفر را افزایش می‌دهد و نه مطلوب همه اولیا و دانش‌آموزان است، بلکه تعطیلی مدارس و حضور دانش‌آموزان در منزل بدون حضور والدین تبعات و تهدیدهای اخلاقی و اجتماعی دیگری را سبب می‌شود. بدیهی است با نهماهنگی موجود میان تعطیلی مدارس و سازمان‌ها و ادارات، الزام به تعطیلی مدارس و منع برگزاری برنامه آموزش رسمی در روز پنجشنبه، یکی از موانع اساسی در تدوین تقویم آموزشی مناسب با اقتضات استانی و منطقه‌ای است، لذا برای کیفیت بخشی به تعلیم و تربیت دانش‌آموزان نیاز است روزهای تعطیلی مدارس در هفته با تعطیلات سایر نهادها و سازمان‌ها منطبق شود. به عبارتی الزام به تعطیلی مدارس در روز پنجشنبه (مصوبه ساماندهی زمان آموزش در دوره ابتدایی مصوب سال ۱۳۸۹ شورای عالی آموزش و پرورش) لغو شود و اختیار آن به طور کامل به استان‌ها و مناطق واگذار شود یا امکان قانونی مرخصی تشویقی برای والدین شاغل در روزهای پنجشنبه پیش‌بینی شود.

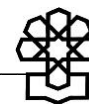
۵-۸. تعیین سال تحصیلی مستقل برای معلمان و کارکنان

معلمان و کادر اداری مدارس به عنوان میزبانان دانش‌آموزان نیاز است چند روز قبل و چند روز بعد از حضور دانش‌آموزان در مدرسه حضور داشته باشند و به مهیا کردن شرایط برای فعالیت آموزشی بپردازند. لذا بنابر تجربه‌های بسیاری از کشورهای موفق در زمینه تعلیم و تربیت، تدوین تقویم آموزشی برای دانش‌آموزان و تقویم فعالیت‌های معلمان و عوامل اداری مدرسه و حضور آنان چند روز قبل و بعد از دانش‌آموزان در هر دوره تعطیلی، می‌تواند در سامان یافتن و شروع به موقع فعالیت مدارس بسیار مؤثر باشد.

۶-۸. شفاف‌سازی و تعیین حدود اختیارات هریک از مراجع تصمیم‌گیر در مورد تقویم آموزشی شفافیت در حدود اختیارات هریک از مراجع سیاستگذار و تصمیم‌گیر در مورد تقویم آموزشی مدارس و شفافیت در حیطه اختیارات حوزه‌های ستادی آموزش و پرورش، شورای عالی آموزش و پرورش، استان و شورای آموزش و پرورش استان، منطقه و شورای آموزش و پرورش شهرستان و نهایتاً مدرسه و شورای مدرسه یکی دیگر از راهکارهای مؤثر بر ساماندهی و متناسب‌سازی تقویم آموزشی با ضرورت‌ها و نیازهای دانش‌آموزان است.

منابع و مآخذ

۱. قانون تشکیل شوراهای آموزش و پرورش در استان‌ها، شهرستان‌ها و مناطق کشور مصوب ۱۳۷۲.
۲. قانون بازگشایی مدارس مصوب ۱۳۷۶.
۳. شورای عالی آموزش و پرورش؛ برنامه درسی ملی، ۱۳۹۱.
۴. مجموعه صورت‌جلسات و مصوبات شورای عالی معارف.
۵. مجموعه صورت‌جلسات و مصوبات شورای عالی فرهنگ.
۶. مجموعه صورت‌جلسات و مصوبات شورای عالی آموزش و پرورش (دوره قبل از انقلاب).
۷. سند تحول بنیادین آموزش و پرورش مصوب ۱۳۹۰ شورای عالی آموزش و پرورش و شورای عالی انقلاب فرهنگی.
۸. گزارش رؤسای مدارس دارالفنون به ناصرالدین‌شاه ۱۲۸۷-۱۲۸۴، مجله پیام بهارستان دوره دوم، سال پنجم، شماره ۱۷، پاییز ۱۳۹۱.
۹. مشروح مذاکرات مجلس شورای اسلامی، مذاکرات جلسه علنی ۱۲۳ مجلس شورای اسلامی، روزنامه رسمی، شماره ۱۵۵۰۰، ۱۳۷۶.
۱۰. امانی، طاهر؛ امیدی، کبری؛ بررسی سازمان‌دهی زمان در اجرایی شدن سند تحول بنیادین آموزش و پرورش دوره ابتدایی ۱۳۹۳، اولین همایش علمی - پژوهشی علوم تربیتی و روانشناسی آسیب‌های اجتماعی و فرهنگی ایران.
۱۱. نصر، احمدرضا؛ صافی، اکرم‌السادات؛ نیلی، محمدرضا؛ ضرورت تغییر، انعطاف و نوآوری در روزشمار تحصیلی مدارس متوسطه نظری؛ مجله علوم اجتماعی و انسانی دانشگاه شیراز، دوره بیست و پنجم، شماره چهارم، (پیاپی ۴۹) (ویژه‌نامه علوم تربیتی)، زمستان ۱۳۸۵.
۱۲. سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی، جغرافیای ایران - پایه دهم دوره دوم متوسطه - ۱۱۰۲۱۸، شرکت چاپ و نشر کتاب‌های درسی ایران، ۱۳۹۶.
۱۳. حجازی‌زاده، زهرا؛ کربلایی درئی، علیرضا؛ آسایش حرارتی در ایران؛ جغرافیا (فصلنامه علمی - پژوهشی و بین‌المللی انجمن جغرافیای ایران، دوره جدید، سال سیزدهم، شماره ۴۶، ۱۳۹۴).
۱۴. قانقرمه، عبدالعظیم؛ روشن، غلامرضا؛ شاهکویی، اسماعیل؛ بازنگری در تعیین دمای پایه آسایش حرارتی مناطق اقلیمی متفاوت ایران به‌منظور محاسبه شاخص درجه-روز مورد نیاز سرمایشی و گرمایشی؛ فصلنامه علمی - پژوهشی اطلاعات جغرافیایی، دوره ۲۷، شماره ۱۰۵، بهار ۱۳۹۷.
۱۵. گنجی، محمدحسن؛ دانشکده ادبیات و علوم انسانی دانشگاه تهران، سال دوم، شماره ۱ پیاپی ۹، مهر ۱۳۳۳.
۱۶. شورای عالی آموزش و پرورش؛ آیین‌نامه اجرایی مدارس، وزارت آموزش و پرورش، ۱۳۷۹.
۱۷. گفتگو با آقای دکتر علی‌اصغر فانی وزیر پیشین آموزش و پرورش، ۱۳۹۸.

۱۸. گفتگو با آقای محمدحسین سلیمی جهرمی، رئیس پیشین مرکز برنامه‌ریزی و آموزش نیروی انسانی وزارت آموزش و پرورش، ۱۳۹۸.
۱۹. نشست هم‌اندیشی با مدیران ستادی وزارت آموزش و پرورش، ۱۳۹۸.
۲۰. شورای عالی انقلاب فرهنگی؛ مبانی نظری سند تحول بنیادین تربیت رسمی و عمومی جمهوری اسلامی ایران، تهران، شورای عالی آموزش و پرورش، ۱۳۹۰.
۲۱. شورای عالی آموزش و پرورش؛ زمان شروع سال تحصیلی و امتحانات مناطق عشایری، ۱۳۷۱.
۲۲. شورای عالی آموزش و پرورش؛ ساماندهی زمان آموزش در دوره ابتدایی، ۱۳۸۹.
۲۳. شورای عالی آموزش و پرورش؛ برنامه درسی ملی جمهوری اسلامی ایران، تهران، سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی، ۱۳۹۱.
۲۴. شورای عالی آموزش و پرورش، اساسنامه مدارس عشایری، ۱۳۹۳.
۲۵. هیئت وزیران؛ تعیین ساعت شروع کار وزارتخانه‌ها، سازمان‌ها، شرکت‌های دولتی، بانک‌ها، مدارس، دانشگاه‌ها و سایر مؤسسات آموزشی در شهر تهران و مستثنی بودن دستگاه‌های دولتی از شمول بندهای «۱۰» و «۱۱» ضوابط اجرایی بودجه، ۱۳۶۹.
۲۶. هیئت وزیران؛ لغو تغییر ساعت رسمی کشور و ساعت شروع کار مدارس، ۱۳۸۴.
۲۷. مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی؛ نگاهی به کاهش روزهای آموزشی در مدارس (طرح موسوم به تعطیلی پنج‌شنبه‌ها)، شماره مسلسل ۲۱۰۱۱۰۴۳؛ دفتر مطالعات اجتماعی، ۱۳۹۰.
۲۸. مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی؛ اظهارنظر کارشناسی درباره لایحه بازگشایی مدارس، شماره مسلسل ۱۵۴۰۵، دفتر مطالعات اجتماعی، ۱۳۹۶.
۲۹. مؤسسه ژئوفیزیک دانشگاه تهران.

30. <http://afsharsch.ir/Default.aspx?PageId=54>

31. <https://www.education.ie/en/>

32. <https://www.aarhus.dk/da/borger/familie-boern-og-unge/Skole/Ferier-og-fridage.aspx>.

33. Kyla L. Wahlstrom, Ph.D. Project Director. Lead Investigator Examining the Impact of Later High School Start Times on the Health and Academic Performance of High School Students: A Multi-Site Study Final Report February, 2014.

34. Jennifer Heissel, Samuel Norris 'Rise and Shine: The Effect of School Start Times on Academic Performance from Childhood Through Puberty 590 Pages Posted: 16, Oct 2015.

35. Last revised: 14 Apr 2017.

36. Eileen G. Merritt. Time for Teacher Learning, Planning Critical for School Reform, Phi Delta Kappan Offers Timely, Relevant, and Provocative Insights on K-12 Education Policy, Research, Curriculum, and Professional Development, 2017.

37. <https://kappanonline.org/time-teacher-learning-planning-critical-school-reform/>

38. Geoff Masters (2017). Teacher magazine, Australian Council for Educational Research — ACER, official partner of UNESCO

39. <https://www.teachermagazine.com.au/columnists/geoff-masters/the-school-curriculum-about-time>

40. <https://www.moe.gov.ae/En/AboutTheMinistry/Pages/AcademicCalendar.asp>

41. <https://www.apsva.us/engage/school-year-2020-21-calendar/>

42. <http://www.edu.gov.on.ca/eng/general/list/calendar/holidaye.html>

43. <https://calendar.ut.ac.ir/Fa/Prayers/IrCenters.asp>

شماره مسلسل: ۱۷۸۹۷

شناسنامه گزارش

عنوان گزارش: ضرورت‌های بازنگری در تقویم آموزشی مدارس

نام دفتر: مطالعات آموزش و فرهنگ

تهیه و تدوین‌کنندگان: حجت‌الله بنیادی، موسی بیات

ناظران علمی: صادق ستاری‌فرد، کمیل قیدرلو، سامان یوسفوند

ویراستار تخصصی: —

ویراستار ادبی: —

واژه‌های کلیدی:

۱. زمان آموزش

۲. تقویم آموزشی

۳. قانون بازگشایی مدارس

۴. کیفیت آموزش

تاریخ انتشار: ۱۴۰۰/۹/۲۲